Annus VIII - Vol. VIII Die 1 Augusti 1916 Num. 8

ACTA APOSTOLICAE SEDIS

COMMENTARIUM OFFICIALE

ACTA BENEDICTI PP. XV

APOSTOLICAE SUB PLUMBO LITTERAE

DE ERECTIONE ECCLESIASTICAE PROVINCIAE CARDIFFENSIS

BENEDICTUS EPISCOPUS

SERVUS SERVORUM DEI

AD PERPETUAM REI MEMORIAM

Cambria, celtica gentis origine, linguae morumque usu ac traditionibus, ita est a ceteris Angliae regionibus distincta, ut requirere videatur etiam in ordine ecclesiastico a ceteris Ecclesiis secerni et hierarchia propria donari. Quod quidem sentientes, Birmingamiensis provinciae Antistites nuper Apostolicam Sedem rogarunt ut duae dioeceses, Neoportensis et Menevensis, quae totam Cambriam, seu Walliae principatum complectuntur, canonica divisione a metropolitico iure Birmingamiensi eximerentur et in novam ecclesiasticam provinciam constituerentur. Quibus votis annuentes, de consulto Venerabilium Fratrum Nostrorum S. R. E. Cardinalium Sacrae Congregationis Consistorialis, memoratas duas dioeceses, praefata ratione separandas et dividendas censuimus, et decrevimus, et hisce Apostolicis Litteris separamus ac dividimus, et in novam ecclesiasticam provinciam erigimus atque constituimus. Cum autem valde congruat ut Episcopalis Sedes Neoportensis dioecesis in ea urbe sit, quae totius Walliae caput est ceterisque oppidis antecellit, hoc est *Cardiff*, idcirco Nos in hanc urbem transferimus Sedem Episcopalem Neoportensem, ibique constituimus, et venustum S. David

templum cathedrae episcopalis sedem esse decernimus; ipsamque Neoportensem dioecesim in posterum a civitate *Cardiff* nomine Cardiffensi venire iubemus. Eamdemque insuper totius Cambriae Metropolitanam erigimus cum omnibus iuribus, privilegiis et officiis, quae sedibus Metropolitanis propria sunt, et Sedem Menevensem in suffraganeam statuimus, firmis pro hac quoque nova provincia ordinationibus, quae in f. r. Pii Papae X Constitutione *Si qua est* diei vigesimae octavae mensis octobris anni millesimi nongentesimi decimi primi decreta sunt ad disciplinae ecclesiasticae unitatem arctius in Anglia servandam. Saeculare Capitulum in Metropolitana S. David Ecclesia constituatur iis sub legibus, quae circa numerum dignitatum et canonicorum, circa residentiam et chorale servitium, aliaque a novo Archiepiscopo post annum a capta dioecesis possessione Apostolicae Sedi proponentur et ab ea probatae fuerint. Cum autem bonum iustumque sit, ut inclitus S. Benedicti Ordo, qui de Ecclesia in Anglia et maxime in Neoportensi dioecesi valde benemeritus est, non minuatur, idcirco Nos statuimus atque decernimus ut monasticum Capitulum in loco *Belmont* penes *Hereford* et episcopalis cathedra ibi erecta in suo statu serventur et ut antea, iuxta tenorem decreti S. Congregationis de Propaganda Fide diei vigesimae primae mensis aprilis anni Domini millesimi octingentesimi quinquagesimi secundi perseverent, iis sub innovationibus quas Abbas praeses Congregationis Angliae Monachorum Ordinis S. Benedicti Sanctae Sedi infra idem superius statutum tempus proponet adprobandas, et quae ab ipsa fuerint probatae; adeo ut Archiepiscopus Cardiffensis duo habeat capitula, alterum saeculare et alterum regulare, duasque Cathedrales Ecclesias: capitulum autem regulare iuxta suas leges in cathedrali ecclesia Monasterii sacras functiones peragat, servato P. Priori Pontificalium privilegio. Una tamen sit episcopalis curia: idcirco quae documenta hucusque penes Episcopum Neoportensem vel penes Cathedralem Belmontensem servata erant et statum dioecesis respiciebant, eadem in civitatem *Cardiff* penes Archiepiscopum et novam Curiam ibidem erigendam transferantur. Quae autem hisce Litteris apostolica auctoritate a Nobis decreta sunt, nulli hominum, nullo unquam tempore, infringere aut iis repugnare vel quomodolibet contraire liceat. Si quis, quod Deus avertat, hoc attentare praesumpserit, sciat obnoxium se evasurum esse poenis a sacris canonibus contra obsistentes exercitio ecclesiasticae iurisdictionis statutis. Ad haec autem exsecutioni mandanda deputamus Venerabilem Fratrem Eduardum Ilsley, Archiepiscopum Birmingamiensem, eique necessarias huic negotio facultates tribuimus, etiam subdelegandi alium virum in ecclesiastica dignitate constitutum, ac definitive

sententiam dicendi de quavis occurrente difficultate vel oppositione, imposito onere Romam ad Sacram Congregationem Consistorialem intra sex menses fidem authentica forma exaratam absolutae exsecutionis huius Nostri mandati transmittendi. Decernimus denique has praesentes Litteras valituras contrariis quibuslibet, etiam peculiari et expressa mentione dignis, minime obstantibus.

Datum Romae apud S. Petrum, anno Domini millesimo nongentesimo decimosexto, die septima mensis februarii, Pontificatus Nostri anno secundo.

Loco ✠ Plumbi.

O. Card. CAGIANO DE AZEVEDO, *S. R. E. Cancellarius.*

✠ C. Card. DE LAI, Ep. Sabinen., *S. C. Consistorialis Secretarius.*

Iulius Campori, *Protonotarius Apostolicus.*

Raphaël Virili, *Protonotarius Apostolicus.*

Reg. in Canc. Ap., vol. XIII, n. 18.

M. Riggi, *a tabulario C. A.*

LITTERAE APOSTOLICAE

TEMPLUM S. MARIAE VULGO « DI POZZANO », APUD STABIAM SEU CASTRUM MARIS, TITULO BASILICAE HONESTATUR.

BENEDICTUS PP. XV

Ad perpetuam rei memoriam. — Romanorum Pontificum Decessorum Nostrorum vestigia persequentes, sacras Aedes, quae, ante actis aetatibus erectae artisque omne genus operibus exornatae, peculiari modo a Christifidelibus celebrantur, praeclaris titulis ac privilegiis, ad pietatem in Deum et beatos caelites cum animorum fructu, quantum in Nobis est, provehendam, libenter honestare consuevimus. Eas inter merito referendum est Sanctuarium Mariale, quod in colle vulgo *Pozzano,* prope Castrum Maris seu Stabiam, undecimo saeculo a fundamentis excitatum est, et insequenti tempore non modo amplificatum, sed etiam omni excultum expolitumque artificio, in honorem vetustissimae Imaginis Virginis Deiparae, quae, olim in puteo reperta, christiano populo est in eodem templo ad venerandum proposita. Qua in re traditum est, beatam Virginem a Pozzano mirabilium gratiarum apud Deum seque-

stram se filiis praebuisse implorantibus; Stabiam civitatem tum ab excidio, quod saec. XVI Saracenorum copiae minitabantur urbi, tum a pestilentia saec. XVII late in eam regionem ingruente, tum a terrae motibus XVIII saec., tum denique nostra aetate a Vesuvii montis eruptione, itemque a contagione, incolumem, miserentis Matris praesidio, evasisse feliciter. Quare, non e Campania et finitimis locis tantummodo, sed etiam e remotis disiunctisque regionibus peregrinari illuc Christifideles et persaepe confluere gregatim; Stabiani cives in honorem beatae Virginis a Pozzano, quam sibi Patronam delegerunt, Imaginem eius in insigne urbis inserentes, bis in anno, statis diebus, sollemnia magno apparatu agere, iisque, collata quoque stipe, municipalis Coetus publice adesse. Quarum habita ratione rerum, Ordo Canonicorum Basilicae Vaticanae anno MDCCCLXXIV, cum ingenti bonorum plausu laetitiaque, eandem Deiparae Imaginem aurea corona redimiit. Accedit, quod eo in templo Simulacra alia duo incolae advenaeque summa veneratione prosequuntur: alterum Christi e Cruce pendentis, quod mirandum in modum fertur illuc XVII saec. advenisse, cum exitium ab ignibus Vesuvii montis regioni illi immineret; alterum S. Francisci a Paula, quo nondum ad Superos evocato, sacrae Aedis custodia Sodalium Minimorum Ordini est auspicato commissa. Hi autem demandatum sibi officium tam naviter studioseque implent, ut nec divini cultus dignitas, neque incitamenta pietatis ibidem desiderentur; eos vero omnes, qui, piae peregrinationis causa, eo accedunt, sic excipere solent, uti heredes decet Legiferi Patris, cuius insigne « Charitas » est. Cum igitur et Venerabilis Frater Episcopus Stabiensis, canonicorum Ordine universoque clero suffragante, et Sodalium Minimorum Moderator Supremus, et ipsum Consilium civitati Castri Maris administrandae, Nos supplicibus votis efflagitaverint, ut templum, quod memoravimus, Basilicae titulo ac dignitate honestemus, huiusmodi precibus obsecundandum libenter existimamus. Itaque, apostolica Nostra auctoritate, hisce Litteris, perpetuum in modum, templum B. Mariae Virginis a Pozzano, Ord. Minimorum, titulo ac dignitate Basilicae decoramus, et privilegio augemus, cuius vi Basilicarum insignia deferri liceat, idest tintinnabulum et conopaeum, addito huic eiusdem templi stemmate, quod tamen ornamentis ex auro vel argento omnino careat. Decernentes, has Nostras Litteras firmas, validas et efficaces semper exsistere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, illisque, ad quos spectat et in posterum spectabit, in omnibus et per omnia plenissime suffragari, sicque in praemissis per quoscumque iudices ordinarios et delegatos iudicari et definiri debere, atque irritum esse et inane, si secus super his a quoquam, quavis auctoritate, scienter

vel ignoranter, contigerit attentari. Non obstantibus Constitutionibus Apostolicis, ceterisque in contrarium facientibus quibuslibet.

Datum Romae apud S. Petrum, sub annulo Piscatoris, die XV mensis iulii anno MCMXVI, Pontificatus Nostri secundo.

L. ✠ S.

P. CARD. GASPARRI, *a Secretis Status.*

EPISTOLAE

I

AD ANDREAM CARD. FERRARI, ARCHIEPISCOPUM MEDIOLANENSEM, CETEROSQUE PROVINCIAE ECCLESIASTICAE MEDIOLANENSIS PRAESULES, IN ANNUUM COETUM CONGREGATOS.

Dilecte Fili Noster ac Venerabiles Fratres, salutem et apostolicam benedictionem. — Epistola, quam Mediolani nuper congregati ad Nos dedistis, non vestra tantum verba ac vota pertulit, sed animum ita expressit, ut coniunctissimos vos Nobis et studio et obsequio et omni officiorum genere praestiterit. Vota vestra vota pacis sunt, quam a Deo ita vos precibus contendere scribitis, ut, auspice atque adiutrice apostolica Sede, iustitiae et caritatis osculo quantocius consecretur. Vix est quod, tam trepidis in rebus, magis optandum iis occurrat, qui germano religionis ac patriae amore ducuntur: provideque admodum vos scitote facturos si, ut consilium est, praecipua quadam cura actionem christiano more socialem complexi fueritis. Comparandae enim vel nunc eidem sunt plebes: coniungendae vires disciplinaque religionis ita muniendae, ut ipsis partae pacis beneficiis securius atque uberius frui catholicis liceat.

Delata interim a vobis officia grato Nos complectimur animo: consilia vero vestra ac proposita ita Deo commendamus, ut unicuique vestrum gregi quam maxime frugifera futura sint. Idque conciliet apostolica benedictio, quam, caelestium auspicem munerum Nostraeque testem benevolentiae, tibi, dilecte Fili Noster, ac vobis omnibus, venerabiles Fratres, vestrisque dioecesibus peramanter in Domino impertimus.

Datum Romae apud S. Petrum, die XXII maii MCMXVI, Pontificatus Nostri anno secundo.

BENEDICTUS PP. XV

II

AD R. D. ALOISIUM IAUCH SCRIBENS, PIUM OPUS A S. FRANCISCO SALESIO COMMENDAT.

Dilecti Filii, salutem et apostolicam benedictionem. — A dilecto Filio Nostro Cardinali Caietano Bisleti, quo vos patrono utimini sane perstudioso, equidem grato animo accepimus pii Operis commentariolos, qui proximo biennio in lucem prodierunt. Cum semper enim Nobis fuerit optatissimum ut Opus vestrum catholicorum favore et gratia floreret, nunc in hoc apostolicae dignitatis fastigio constituti, libenter nanciscimur occasionem ut illud commendemus. Profecto ad haec tempora, in quibus improbos videmus omnibus et errorum vanitatibus et corruptelarum illecebris salutem christianarum gentium in discrimen adducere, nihil opportunius eo esse potest Opere, cuius est incorruptam in populis tueri fidem et christianum vitae cultum fovere. Quare laetamur et in vobis studium crescere pro Ecclesia laborandi et laborum vestrorum fructus usque lectiores existere. De quo Deo agentes gratias, rogamus ut vobis ope adesse vel uberiore pergat. Nam hoc maximo bello confecto, non parum vobis quoque erit ad sarciendas tantas societatis christianae ruinas enitendum. Auspicem vero divinorum munerum et paternae benevolentiae Nostrae testem, apostolicam benedictionem vobis, dilecti filii, et omnibus qui isti favent operi, peramanter largimur.

Datum Romae apud S. Petrum, die III mensis quintilis MCMXVI, Pontificatus Nostri anno secundo.

BENEDICTUS PP. XV

ACTA SS. CONGREGATIONUM

SUPREMA SACRA CONGREGATIO S. OFFICII

I

DECRETUM

QUO PLURA SOLVUNTUR DUBIA CIRCA INDULGENTIAS A TERTIARIIS SAECULARIBUS ORDINIS MINORUM LUCRANDAS.

Procurator generalis Ordinis Fratrum Minorum Supremae Sacrae Congregationi Sancti Officii sequentia humiliter exposuit:

Recolendae memoriae Pius Papa X, per Breve *Sodalium e Tertio Ordine,* datum die 5 maii 1909, in perpetuum concessit: « Ut quibus « pontificalis indulgentiae donis fruuntur, quosque de bonis operibus « spirituales fructus percipiunt familiae seraphicae primi et alterius « Ordinis, ea omnia Tertiarii Franciscales quotquot sunt utriusque « sexus et cuiusvis Instituti, vitae mortisque tempore participent ». Insuper idem Pontifex oblatis sibi in eam rem precibus annuens, propriaque manu supplici libello subscribens, die 17 eiusdem mensis et anni in perpetuum pariter concessit: « Quatenus laudata Indulgentiarum et « spiritualium fructuum communicatione perfrui in perpetuum possint « quotquot sub patriarchae seraphici sancti Francisci vexillo militant, « ad quemcumque Ordinem vel Ordinum familiam pertineant ».

Iam vero ex hac indulta communicatione Indulgentiarum, non pauca dubia suborta sunt, quoad eiusdem interpretationem et applicationem ad casus particulares. Quapropter, ut secure procedatur in re tanti momenti, orator suppliciter rogavit ut authentice solverentur haec dubia:

I. Utrum vi praedictae communicationis, ecclesiae seu publica oratoria quae sint propria Tertii Ordinis Saecularis Franciscalis, gaudeant Indulgentiis concessis cuilibet ecclesiae et oratorio publico primi et secundi Ordinis nec non Tertii Ordinis Regularis favore omnium fidelium, qui ea loca certis diebus visitaverint?

II. Utrum fideles adscripti Tertio Ordini S. Francisci lucrari possint Indulgentias directe concessas ecclesiis seu oratoriis primi, secundi et tertii Ordinis Regularis, si loco ipsorum visitent ecclesiam seu capellam in qua sedes Sodalitii est constituta, quamvis haec ecclesia seu capella ad Tertium Ordinem proprie non pertineat? Et, si affirmative,

III. An vi indultae communicationis, Tertiarii lucrari valeant Indulgentiam plenariam concessam visitantibus ecclesias primi Ordinis in Commemoratione omnium Fratrum defunctorum, tum in die quo eadem Commemoratio celebratur apud Familiam sub cuius obedientia vivunt, tum etiam in die quo apud alias Familias celebratur, idest pluries per annum?

IV. Utrum Indulta pro consequendis Indulgentiis favore Tertiariorum infirmorum, impeditorum, etc., de quibus agitur cap. V Summarii approbati a Sacra Congregatione Indulgentiarum die 11 septembris 1901, respiciant dumtaxat Indulgentias Tertio Ordini Saeculari directe concessas, an etiam communicatas ex primo, secundo ac tertio Ordine Regulari?

V. An haec communicatio a Pio X indulta valeat tam pro Indulgentiis ad ea usque tempora concessis quam pro illis quae in posterum Ordini Franciscali concedentur?

Et Emi Domini Cardinales Generales Inquisitores, feria IV, die 7 iunii 1916, in ordinario coetu coadunati, respondendum censuerunt:

Ad I et II. *Affirmative.*

Ad III. *Negative,* sed semel tantum in anno.

Ad IV. *Negative* ad primam partem; *affirmative* ad secundam.

Ad V. *Affirmative.*

Facta autem, feria V subsequenti, die 8, iisdem mense et anno, relatione Ssmo D. N. D. Benedicto div. prov. Papae XV, per R. P. D. Adsessorem, Sanctitas Sua sententiam Emorum Patrum benigne ratam habuit et confirmavit.

Contrariis quibuscumque non obstantibus.

R. Card. Merry del Val, *Secretarius.*

L. ✠ S.

† Donatus, Archiep. Ephesin., *Adsessor.*

II

DECRETUM

DE FORMULIS PRECUM INDULGENTIIS DITATIS NON INTERPOLANDIS.

Ab hac Suprema Sacra Congregatione S. Officii petitum fuit: « An « formulae precum, ob aliquam immutationem in eis introductam, Indul- « gentias eisdem a Sancta Sede adnexas amittant? ». Porro cum huiusmodi formulae Indulgentiis ditatae, antea accuratae revisioni subiici soleant, ac eis proinde quidquam demere, superaddere, vel in alios sensus inflectere, irreverentia et periculo non careat, et abusibus ansam praebere queat, Emi ac Rmi DD. Cardinales Inquisitores Generales, in plenario conventu habito feria IV, die 21 iunii 1916, declarandum censuerunt: « Formulas quascumque precum, laudum, invocationum, et « cetera, a Sancta Sede Indulgentiis ditatas, per quamlibet additionem, « detractionem, interpolationem, concessis Indulgentiis plane destitui ».

Et sequenti feria V, die 22, Ssmus D. N. D. Benedictus div. prov. Pp. XV, in solita audientia R. P. D. Adsessori Supremae S. Congregationis S. Officii impertita, relatam sibi Emorum Patrum resolutionem benigne adprobare ac confirmare dignatus est.

Contrariis quibuscumque, etiam speciali atque individua recordatione dignis, non obstantibus.

R. Card. Merry del Val, *Secretarius.*

L. ✠ S.

† Donatus, Archiep. Ephesin., *Adsessor.*

SACRA CONGREGATIO CONSISTORIALIS

I

ANDRIENSIS

DE TITULO CATHEDRALIS PRO ECCLESIA S. SABINI IN CIVITATE CANUSINA

Ad examen revocato dubio utrum venerabili basilicae Sancti Sabini in civitate Canusina titulus et honor competat cathedralis ecclesiae, Sacra Congregatio Consistorialis, attentis documentis et argumentis exhibitis, probante Ssmo Domino Nostro Benedicto Pp. XV, hisce Litteris declarat id ipsi competere: ideoque nihil obstare quominus titulo Cathedralis eadem basilica vocetur et honoretur.

Datum Romae, ex Secretaria S. C. Consistorialis, die 9 iunii 1916.

✠ C. Card. De Lai, Ep. Sabinen., *Secretarius.*

L. ✠ S.

Ioannes Bapt. Rosa, *Substitutus.*

II

LETTERA AGLI ORDINARI D'ITALIA
CIRCA I SACERDOTI MILITARIZZATI

Fin dal principio della guerra i sacerdoti ed i chierici chiamati al servizio militare furono per la Santa Sede oggetto delle più vive preoccupazioni, e per provvedere nel miglior modo possibile al nuovo stato di cose e alle gravissime necessità da esso create, questa S. C. con decreto del 1° giugno dell'anno scorso istituiva il Vescovo Castrense per l'Italia, nominandolo Ordinario proprio di tutti i sacerdoti e chierici, sia del clero secolare che del regolare, i quali sul campo di battaglia o negli accampamenti, o negli ospedali militari, o sulle navi, durante la presente guerra, avrebbero prestato comunque il loro servizio. Si ordinava quindi con lo stesso decreto, che tutti i chierici e sacerdoti

sopra nominati, anche regolari, di qualunque Ordine fossero, dovessero ubbidire al detto Vescovo come a proprio Ordinario; si dava a lui la facoltà di nominare e rimuovere i Cappellani militari, sentiti prima i rispettivi Ordinarî per la nomina, e avvisatili in caso di rimozione; e gli si concedeva di nominare dei Vicarî o Delegati dove e come fossero necessari per il migliore e più efficace adempimento del grave loro dovere.

A tutti è noto con quanto indefesso zelo il Vescovo Castrense si sia subito posto all'opera, e con quanta energia ed operosità egli continui nella sua missione; sicchè il savio provvedimento preso dalla Santa Sede riuscì sommamente efficace ed utile tanto ai chierici e sacerdoti militarizzati, quanto all'assistenza religiosa dell'esercito.

Tuttavia, se l'esperienza di un anno ha dimostrato che fu opportunissimo il provvedimento preso dalla Santa Sede d'istituire l'ufficio del Vescovo Castrense, il quale da parte sua conforta i chierici ed i sacerdoti militarizzati con la sorveglianza e con il consiglio, ha pure rivelato che esso non ha ancora conseguito tutto il suo scopo. Vi sono infatti chierici e sacerdoti facenti parte dell'esercito, i quali, sia per la loro lontananza dal Vescovo Castrense e dai suoi Delegati, sia per altri motivi, non traggono dalla benefica istituzione tutta quella utilità e quel vantaggio che sarebbe desiderabile.

A miglior custodia quindi del clero militarizzato nella via del bene e del dovere, a miglior salvaguardia dello spirito ecclesiastico in tutti quelli che dovettero passare dal seminario o dal santuario nell'esercito, ad assicurare un giorno i singoli Vescovi sulla condotta tenuta dai loro ecclesiastici durante la milizia, il Santo Padre ha creduto di dover stabilire le seguenti norme dirette a coordinare l'azione degli Ordinarî Diocesani, dei Superiori regolari e del Vescovo Castrense in quest'opera di così grande importanza.

I. - Quantunque i chierici e sacerdoti militarizzati, tutti, siano soggetti al Vescovo Castrense come a proprio Ordinario nell'esercito; tuttavia non si devono considerare punto esenti dalla vigilanza e tutela del Vescovo della città e diocesi dove essi casualmente dimorano: nè il Vescovo stesso può esimersi da questa vigilanza e tutela; ma la deve esercitare come si dirà negli articoli seguenti, con qualche analogia a quello che il diritto ha stabilito pei religiosi, i quali se *extra claustra* vengono a commettere qualche mancanza, possono essere richiamati al dovere dall'Ordinario diocesano.

II. - In forza di questo principio, ogni Ordinario diocesano avrà una attenta cura dei chierici e sacerdoti militarizzati che si trovano nei limiti della sua diocesi, e finchè in essa rimangano, benchè essi non

siano suoi diocesani od appartengano a qualche Ordine o Congregazione religiosa. A tal fine:

a) si studierà di conoscere quanti e quali siano quelli che si trovano nella sua diocesi, chiedendo, se sia d'uopo, le opportune notizie all'officio del Vescovo Castrense in Roma;

b) vigilerà per sapere dove e come i sacerdoti militarizzati celebrano la S. Messa; e richiamerà al dovere quelli i quali, obliando che *sancta sancte sunt tractanda,* venissero meno al loro dovere: e se essi celebrassero non nei debiti modi nelle chiese della diocesi, potrà dopo il primo o secondo avvertimento interdirli dal più celebrare: se invece negli Ospedali od altri luoghi dipendenti dall'Ordinario Castrense, avvertirà l'officio di questo Prelato in Roma per i necessari provvedimenti;

c) parimenti vigilerà affinchè cotesti chierici e sacerdoti non vadano senza necessità nei « caffè » e pubblici ritrovi meno propri pel clero: e provvederà con paterni richiami e, se sarà necessario, con salutari sanzioni (che potranno anche arrivare alla sospensione *a divinis* nei casi gravissimi) onde tenerli lontani da simili luoghi e pericoli;

d) nelle città e luoghi dove si trovasse un certo numero di chierici e sacerdoti militarizzati, l'Ordinario locale sceglierà un sacerdote pio e prudente, che convochi tutti costoro ogni settimana, o almeno ogni due settimane, per una santa conferenza sui doveri del proprio stato. Ed il Vescovo stesso quando potrà cerchi di intervenirvi e dirigere ad essi personalmente parole paterne di esortazione e consiglio. Nulla poi di meglio se al clero militarizzato si potesse offrire un luogo dove nelle ore libere potesse ogni giorno convenire e trattenersi in buona e salutare compagnia;

e) sarà cura dell'Ordinario di tener conto di quelli che intervengono, e mancano a queste conferenze. E parimenti dei nomi e della condotta religiosa e morale di ognuno, tenendo apposito e riservato registro nella sua Curia.

III. - Se, *quod Deus avertat,* da parte di qualche chierico o sacerdote militarizzato venisse commessa qualche grave mancanza, l'Ordinario locale, benchè da parte sua con gli ammonimenti, correzioni o castighi opportuni abbia provveduto, dovrà tuttavia avvertirne subito sia l'officio del Vescovo Castrense in Roma, sia l'Ordinario proprio del chierico o sacerdote, sia in fine (qualora cotesto chierico o sacerdote durante il servizio militare passasse in altra diocesi) anche l'Ordinario della medesima.

IV. - Nei centri dove risiede un Vicario o Delegato del Vescovo Castrense, questi dovrà tenersi in stretta relazione colla Curia ed Ordi-

nario locale, e viceversa, onde con mutuo accordo curare il maggiore e miglior bene del clero militarizzato.

V. - Tutti gli Ordinari Diocesani propri dei singoli chierici e sacerdoti riguardino come uno dei loro principali doveri il mantenere, o per sè o per mezzo di uno o più sacerdoti a ciò delegati, una corrispondenza epistolare veramente paterna con i loro chierici e sacerdoti militarizzati, per poterli così seguire, sostenere e guidare in mezzo ai tanti pericoli nei quali si trovano. Lo stesso facciano i Superiori degli Ordini e Congregazioni religiose con i loro sudditi, che si trovano nelle stesse condizioni.

VI. - Ogni Vescovo Diocesano ed ogni Superiore degli Ordini e Congregazioni religiose trasmetterà al più presto (qualora già non lo avesse fatto) all'officio del Vescovo Castrense in Roma i nomi dei suoi chierici e sacerdoti, richiamati sotto il servizio militare, aggiungendo quelle informazioni che crederà più opportune, per rendere possibile al Vescovo Castrense una vigilanza speciale sui medesimi, e più efficaci gli ammonimenti a quelli che ne abbisognassero.

Egualmente i cappellani militari sia delle singole unità mobilitate sia degli Ospedali di riserva, i quali risiedano in città Vescovili, faranno periodicamente una visita al Vescovo della diocesi od al suo Vicario generale, al fine di cui sopra, e per il miglior adempimento dei loro doveri religiosi.

VII. - Finita la mobilitazione, sarà cura del Vescovo Castrense di partecipare agli Ordinarî diocesani ed ai Superiori degli Ordini e Congregazioni religiose le notizie che egli ha dei rispettivi chierici e sacerdoti, siano esse buone o meno, onde essi possano opportunamente regolarsi nel riceverli nuovamente sotto la loro dipendenza.

Egualmente farà ogni Vescovo pei chierici e sacerdoti non suoi diocesani, i quali abbiano dimorato per notevole tempo nella sua diocesi, qualora qualche cosa di speciale, sia in bene sia in male, abbia dovuto di essi notare durante la permanenza nella sua diocesi.

VIII. - Per espresso volere e disposizione del Santo Padre, le prescrizioni presenti hanno forza e valore di legge, ed obbligano tutti alla piena loro osservanza, *contrariis quibuslibet minime obstantibus.*

* * *

Confida questa S. Congregazione che queste norme, le quali sono una testimonianza della paterna cura della Chiesa e della vigilanza del Sommo Pontefice verso tante giovani speranze del Santuario e verso tanti sacerdoti che si trovano in mezzo ai pericoli, e talora anche in

condizioni punto conformi allo stato sacerdotale, valgano a custodire tutti efficacemente nella santità della vita e nella via del dovere.

E perchè ogni umana diligenza è vana se ad essa non va unita l'assistenza della divina grazia, non manchino i Vescovi e i Superiori degli Ordini e Congregazioni religiose di pregare caldamente il Signore, e di sollecitare con vive raccomandazioni le preghiere dei fedeli, e specialmente delle comunità religiose, in favore del clero militarizzato.

Dato a Roma, dalla Segreteria della Sacra Congregazione Concistoriale, li 16 Giugno 1916.

✠ G. Card. De Lai, Vescovo di Sabina, *Segretario.*

L. ✠ S.

† T. Boggiani, Arciv. di Edessa, *Assessore.*

III

PROVISIO ECCLESIARUM

Successivis S. Congregationis Consistorialis decretis, SSmus D. N. Benedictus PP. XV has, quae sequuntur, ecclesias de proprio pastore providit, scilicet:

8 iulii 1916. — Cathedrali ecclesiae Soanensi-Pitilianensi praefecit R. D. Recaredum Carlesi, iam vicarium generalem Tiburtinum.

— Cathedrali ecclesiae Nursinae R. D. Vincentium Migliorelli, archipresbyterum ecclesiae cathedralis Maceratensis.

10 iulii. — Cathedrali ecclesiae Harrisburgensi Rmum D. Philippum Mac Devitt, Praefectum scholarum parochialium Philadelphiae.

15 iulii. — Cathedralibus ecclesiis Nepesinae et Sutrinae R. D. Aloisium Olivares, Congregationis Salesianae, parochum S. Mariae Liberatricis in Urbe.

IV

NOMINATIONES

Decretis S. Congregationis Consistorialis, Ssmus D. N. Benedictus Pp. XV nominare dignatus est:

7 iulii 1916. — R. P. D. Vincentium Sardi, archiepiscopum titularem Caesariensem, ***Administratorem Apostolicum dioecesis Tiburtinae.***

— R. P. D. Ioannem Régine, archiepiscopum Tranensem et Barolensem, ***Administratorem Apostolicum dioecesis Andriensis, perdurante infirmitate qua episcopus R. P. D. Ioseph Staiti a dioecesis regimine prohibetur.***

SACRA CONGREGATIO CONCILII

CONCORDIEN.

IURISPATRONATUS

Die 17 iunii 1916.

1. *Species facti.* - Beneficium parochiale oppidi vulgo *Arsene*, Concordiensis dioecesis, iuripatronatus subditur familiae comitum *di Valvasone*. Verum viget in Veneta ditione ius particulare, cuius initium ducunt a quadam *Circolare* C. R. Gubernii, d. 13 maii 1818, n. 8690-1493 (apud Saredo, *Cod. del Dir. pubbl. eccles. del Regno d'Italia;* parte III, p. 1167), cuiusque vi etiam pro paroeciis de iurepatronatus laicorum ibi indicendus est concursus in forma Tridentina, et patronus Episcopo praesentare tenetur ex iis dumtaxat quos idoneos praevius concursus demonstraverit. Accidit autem in postrema vacatione praefatae paroeciae, mense novembri 1913, ut concursus, semel iterumque indictus, desertus penitus evaderet; tunc patronus Episcopo reverenter significavit, sibi, ad normam iuris communis, facultatem esse quem voluerit praesentandi, absque novo concursu. Renuit tamen Episcopus, tertioque concursum indixit; sed rursus frustra, quia qui solus periculum subierat, ab examinatoribus non fuit approbatus. Hinc sumpsit idem Episcopus causam rescribendi Patrono paroeciam loci *Arsene* evasisse in casu liberae collationis, ac propterea per solum Episcopum tunc esse conferendam. Patronus quidem, in obsequium Episcopi, declaravit « di disinteressarsi « *per questa volta*, della nomina del parroco di Arsene »; verum ut quod sibi competere censebat ius integrum servaret, rem detulit ad hanc S. Congregationem Concilii postulans sibi recognosci facultatem libere eligendi et praesentandi, post duplicem frustra indictum seu peractum concursum.

2. *Synopsis disputationis ex voto Consultoris* - Notissimum quidem est formam concursus in paroeciis saecularibus conferendis, inductam fuisse lege Concilii Tridentini, cap. 18, sess. XXIV, *de ref.* Ante enim hanc latam legem, generatim beneficia curata saecularia conferebantur vel libera collatione ab Episcopo, vel praevia simplici praesentatione

Patroni, sive ecclesiastici sive laici, ita quidem ut taliter praesentatus ab Episcopo, praevio examine, *idoneus* esset recognoscendus. Concilium Tridentinum obligationem praeterea concursus induxit, sed dumtaxat quoad paroecias saeculares liberae collationis, et iuris patronatus ecclesiastici, nihil innovando quoad iuspatronatus laicale. Hinc ex iure communi etiam post Tridentinum, « sine concursu conferuntur parochiae « quae sunt de iurepatronatus laicorum; sufficit enim pro istis quod « praesentatus a patronis, examinetur ab examinatoribus synodalibus « et ab ipsis idoneus iudicetur » (Ferraris, v. *Beneficium*, III, 51, cum communi).

3. Sed praeterea Patres Tridentini non ambiguis verbis nonnullos casus recognoverunt, in quibus concursus lex cessaret, etiam quando de cetero viget; legimus enim: « Si tamen adeo exigui redditus dictae « parochialis fuerint, ut totius huius examinationis operam non ferant, « *aut nemo sit qui se examini quaerat subiicere,* aut ob apertas factiones « seu dissidia, quae in aliquibus locis reperiuntur, facile graviores rixae « ac tumultus possint excitari, poterit Ordinarius, si pro sua conscien- « tia de deputatorum consilio ita expedire arbitrabitur, *hac forma omissa,* « privatum aliud examen adhibere, etc. » (c. 18, sess. XXIV, *de ref.*) Quae verba, quum legantur consecutive ad textum de paroeciis iuripatronatus subiectas, iam apparet ea non posse coarctari ad casum liberae collationis dumtaxat.

Porro quando praefati casus contingunt, communis sententia est, obvia legis interpretatione suffulta, *reversionem* fieri ad ius ante Concilium olim vigens. Id expressis verbis, quoad paroecias liberae collationis, profitetur card. De Luca (*De parochis,* disc. II, n. 7): « Elapso « termino et nemine comparente, in libera facultate Episcopi est absque « concursu conferre parochialem personae idoneae sibi benevisae ad tra- « mites iuris communis, ad quod, *tamquam cessante dicta nova forma* « *Conciliari, fieri dicitur reversio* ». Et citat Garcia, c. 2, p. IX, m. 218; Barbosa, *de Par.*, c. 2, n. 51, et in *Collect. ad Conc.*, h. c., n. 70; potestque idipsum innumeris huius S. C. resolutionibus confirmari (cfr. Pallottini, v. *Concursus*, § 1, n. 35 s.). Sed hanc normam non esse coarctandam ad casum liberae collationis, ac extendi debere etiam ad casum iurispatronatus ecclesiastici, colligitur ex obvio principio quod ubicumque cessat nova lex, qua restringebatur, ius antea adquisitum et constans resurgit planeque viget; dum supra vidimus ex ipso textu legis, seu ex ipso cap. Concilii, quo inducitur obligatio concursus, in nonnullis ibi recensitis casibus, etiam quoad paroeciales iuripatronatus ecclesiastico subiectas, permitti ut haec forma collationis, nempe concursus, omit-

tatur; ibi: « Si tamen, etc., poterit Ordinarius ... *hac forma omissa*, priva- « tum, etc. ». Nec opponere iuvaret praesumptionem iuris magis favere Ordinario quam Patrono ecclesiastico, quum manifestum e contrario sit Concilium Tridentinum dum formam concursus induxit, favere directe intendisse dumtaxat *ecclesiae* et coarctasse libertatem non minus Ordinarii quam Patroni ecclesiastici: ecclesiae autem favori semper consultum manet, dum etiam praesentandus a Patrono ecclesiastico est ab examinatoribus iudicandus ut *idoneus* declaretur. Ceterum hic agitur non de favore decernendo, sed de non praeiudicando iuri adquisito et constanti Patrono, quod in casu contraria legis dispositione non elidi supponitur (cfr. etiam Pitonium, *de Controv. Patron.*, alleg. V, vol. I, n. 32, ubi S. R. Rotam quoque in hanc sententiam citat).

4. Haec ipsa interpretationis principia si valent de iure *generali Tridentino*, quo subiiciuntur legi concursus paroeciales de iurepatronatus *ecclesiastico*, non minus profecto valere debent de iure *particulari*, in ditione Veneta et alibi vigenti, quo eidem legi concursus subduntur quoque paroeciae de iurepatronatus *laicorum*, quas Concilium Tridentinum, ut vidimus, ab hac obligatione liberas servaverat. Nempe quoties forma concursus, particulari iure praescripta, adhiberi nequeat, reversionem fieri ad ius commune seu generale. Etenim, in primis, hoc iure particulari, ad summum *aequiparatio* fieri videtur paroeciarum de iurepatronatus laicali cum paroeciis de iurepatronatus ecclesiastico: hinc quoties cessat obligatio legis concursus pro patrono ecclesiastico, et quidem ita ut, ex disputatis, reversio fiat ad antiquum ius, in iisdem etiam casibus cessat eadem obligatio pro patrono laico, qui igitur liber manet eligendi et praesentandi sine concursu quem maluerit Episcopo, a quo praesentatus, praevio examine, idoneus erit recognoscendus. Incontroversum autem est evenisse casum quo cessat lex concursus « *si nemo sit* « *qui se examini quaerat subiicere* » idque facto constiterit, quum semel et iterum frustra indictus sive peractus concursus fuerit.

5. Adversus haec non opponitur in casu a Curia Concordien. nisi asserta contraria *consuetudo*: « Sta invece almeno qui da noi e nelle « diocesi del Veneto, la consuetudine, ormai diventata legge, che, andati « deserti *tre* concorsi, l'elezione e la nomina del parroco si devolve al « Vescovo ». Ac nemini dubium, si asserta consuetudo exstaret, non solum quoad paroecias liberae collationis, quod est omnino iuxta legem, sed etiam quoad paroecias de iurepatronatus ecclesiastico et laicali, maximum pondus illi tribuendum foret. Sed in praesenti talis consuetudo asseritur tantummodo, ex una parte, ex altera vero negatur: nec a Curia allegatur nisi unus casus in quo veniat ecclesia paroecialis de iurepa-

tronatus laicali, atque hic casus nihil probat, non solum quia *unicus*, dum consuetudo exigit saltem *similium actuum frequentiam*; verum etiam quia ad minus *aequivocus*, quum ex actis constet, collationem quidem in eo casu factam fuisse ab Episcopo, sed praevio consensu Patroni, « *d'accordo col Municipio* » et salvis iuribus quaesitis, « *salvo il diritto « dei terzi* ».

Resolutio. - S. Congregatio Concilii, in plenariis Emorum ac Rmorum Patrum comitiis, habitis die 17 iunii 1916, proposito dubio: « *Utrum post concursum semel iterumque frustra indictum vel peractum, locus fiat devolutioni, an potius maneat patrono ius eligendi et praesentandi in casu* », respondendum censuit:

Negative ad primam partem; *affirmative* ad secundam.

Facta autem de praemissis SSmo Dño Nostro Benedicto div. prov. Papae XV relatione per infrascriptum Sacrae Congregationis Secretarium in audientia die 19 eiusdem mensis et anni, Sanctitas Sua resolutionem Emorum Patrum adprobavit.

O. Giorgi, *Secretarius*.

S. CONGREGATIO DE PROPAGANDA FIDE

NOMINATIONES

Brevibus apostolicis nominati sunt:

7 iulii 1916. — *Vicarius Apostolicus Scen-si centralis*, R. P. D. Eugenius Massi, ex Ordine Fratrum Minorum, episcopus titularis Ioppensis, iam Vicarius Apostolicus Scian-si septentrionalis.

— *Vicarius Apostolicus Scian-si septentrionalis*, R. P. D. Agapitus Fiorentini, ex Ordine Fratrum Minorum, episcopus titularis Rusaditanus.

ACTA TRIBUNALIUM

SACRA ROMANA ROTA

DE MANILA

LEGATORUM PIORUM.

Benedicto PP. XV feliciter regnante, Pontificatus Dominationis Suae anno secundo, die 7 februarii 1916, RR. PP. DD. Guilelmus Sebastianelli, Decanus, Ponens, *Seraphinus Many et Ioannes Prior, Auditores de Turno, in causa* De Manila - Legatorum piorum, *inter* S. Provinciam Sanctissimi Nominis Iesu S. Augustini, *repraesentatam per legitimum procuratorem Thomam Ambrosetti, advocatum, et Revmum* Archiepiscopum de Manila, *nec non Rev.* Vincentium Lapus, *parochum loci Candaba, repraesentatos per legitimum procuratorem Christophorum Astorri, advocatum, sequentem tulerunt definitivam sententiam.*

Die 22 aprilis 1565 ad Philippinarum insularum oras appulsi Religiosi Ordinis Eremitarum S. Augustini, tam vehementer Evangelii praedicationi operam navarunt, ut illius regionis apostoli merito fuerint vocati. Brevi in sacram provinciam sub invocatione SSmi Nominis Iesu, ob ibi repertam pueruli Iesu imaginem, sese efformarunt, eam partientes in quatuor ditiones, seu linguas, i. e. de Manila, de la Pampanga, de Reslocos et de Zebut, et anno 1578 in oppido de Candaba, quindecim leucis ab urbe de Manila, conventum et ecclesiam S. Andreae dicatam condiderunt, omnia parochialia munera ibi obeuntes. Post saeculum a fundatione religiosae domus, piissima ac ditissima dña Lucia Gumamela, suo testamento diei 10 decembris 1679, sacrae recensitae provinciae et Candabensi conventui duo legata reliquit cum onere missarum, decernens in clausula 115: « dichiaro... che le terre del monte di Masin le ebbi in eredità del mio « padre D. Luca Vitan; esse comprendono il territorio da dove inco- « mincia il fiume di Manlin fino al monte di Bassa da una parte e dal- « l'altra, anche da dove incomincia il fiume di Manlin, scendendo ad « Inaptanpinand fino a Calavitan e fino al monte al disopra del fiume

« di Caulang, terre tutte presentemente mie, dichiaro che le dono in « elemosina alla provincia del SS. Nome di Gesù del nostro P. S. Ago- « stino. A volontà del nostro P. Provinciale si dovranno fondare cap- « pellanie ed applicare messe per i miei genitori, per i miei fratelli.... « e per me. Ma la parte che ha D. Gaspare Balagtas si lasci da parte « perchè è mio condomino ».

In clausula autem 116: « dichiaro inoltre che tutti i miei terreni semi- « nativi, che a nessun altro appartengono, lascio in elemosina al con- « vento di S. Andrea di questo paese di Candaba, e che il P. Priore « Fr. Giuseppe della Croce a sua volontà eriga cappellanie, perchè « godano di messe le anime dei miei genitori e dei miei fratelli ».

Morem gerentes religiosae feminae Fratres Augustiniani, peracta cum condomino fundorum divisione, sibi institutis praediis potiti sunt, et in propria ecclesia oneribus impositis satisfecerunt. Res, post varias tamen vicissitudines, ita se habuerunt usque ad annum 1898, quo insulae Philippinae sub imperio transierunt Statuum foederatorum Americae septentrionalis. Quo tempore regulares ecclesias, et animarum regimen dimittere coacti sunt, eisque presbyteri saeculares suffecti fuere. Cura animarum in oppido Candaba cum conventu et ecclesia S. Andreae tradita fuit Rev. Vincentio Lapus; qui autumans praedia a domina Gumamela relicta pertinere ecclesiae S. Andreae, die 31 decembris 1904 in iudicium rapuit Patres Augustinianos coram Archiepiscopo de Manila petens ut ipsi, utpote parocho Candabensi, praefatorum praediorum administratio concederetur. Et die 14 augusti 1908 sententia prodiit actori favorabilis. Ab hac sententia S. Provincia tempore utili appellavit ad viciniorem Episcopum dioecesis *Nova Caceres* iuxta Constitutionem *Exposcit* Gregorii XIII, 15 maii 1573. Appellationem admisit iudex primae instantiae, et die 24 augusti 1908 appellantem remisit ad iudicem ad quem, praefixo ad comparendum termino triginta dierum: die autem 2 septembris acta processus ad iudicem appellationis transmissa sunt, et ab eo recepta die 12 eiusdem mensis. Porro die 6 octobris Episcopus dioecesis *Nova Caceres*, cum elapsus esset terminus 30 dierum, quin Procurator Provinciae ullo modo comparuisset, hoc notum fecit iudici primae instantiae, qui exinde die 22 octobris appellationem desertam esse, sententiamque in rem iudicatam transiisse pronunciavit. Cum vero post biduum, i. e. die 24 octobris, Antistes *Nova Caceres* scripturam a Procuratore Provinciae Patre Antonio Lozano recepisset, qua postulabat, ut veluti praesens haberetur ad prosequendam appellationem, hanc scripturam non admisit, et decretum edidit: « Si dichiara deserto l'appello, e la sentenza del Tribunale « ecclesiastico di Manila resta ferma e con valore di cosa giudicata ».

Neque hic controversiarum finis. Cum enim die 9 decembris specialis procurator Ioseph Villapol bona capellaniae, iuxta clausulam testamentariam 116 tradidisset parocho Vincentio Lapus, hic bona recusavit, asserens non haec tantum bona sibi esse tradenda, sed omnia bona, quae sic dictam vulgo « azienda di Delayap » constituunt; scilicet bona omnia clausularum 115 et 116. Procurator Provinciae petiit, ut ad determinanda bona traditioni obnoxia specialis instructio fieret. At iudex Manilensis nova sententia, seu decreto diei 11 ianuarii an. 1909 petitam instructionem non admisit, et sub comminatione censurarum iussit, ut intra octo dies omnia bona traderentur. Contra hanc iudicis iussionem protestatus est et appellavit Pater Provincialis, sed hanc appellationem aut recursum reiecit iudex Manilensis, praecipiens intra quatuor dies omnia bona tradi. Sacra provincia ad scandala vitanda praecepto optemperavit, provocans eodem tempore ad H. S. T., in quo hodie causa disceptatur sub duobus a partibus concordatis dubiis:

1. An sit locus restitutioni in integrum a sententia Curiae Archiepiscopalis de Manila die 14 augusti 1908.

Et quatenus affirmative:

2. Ad quem pertineat dominium controversorum bonorum cum fructibus legatorum a pia femina Lucia Gumamela in casu.

Dubium primum respicit in integrum restitutionis remedium, proinde exclusa manet quaestio, an sententia iudicis Manilensis fuerit valida vel non ob privilegium exemptionis, quo fruuntur Fratres Augustiniani. Hinc quamvis contendentium patroni in propriis defensionibus hanc quaestionem tetigerint, Patres dixerunt neque directe, neque indirecte esse in ea interloquendum, cum fas non sit praetergredi limites in litis contestatione statutos. Quo adnotato, restitutio in integrum, primum inducta ob aequitatem naturalem a Praetore, et recepta postea in sacris canonibus, est « extraordinarium iuris remedium, quo notabiliter laesus « in eum statum, seu ius reducitur, in quo fuerat ante laesionem ». Ut autem hoc remedium concedatur tria requiruntur, scilicet: 1° ut adsit laesio gravis ac notabilis iuxta arbitrium boni viri, seu discreti iudicis; proinde non attenduntur laesiones leves; 2° ut « laesio illa gravis acci- « derit dolo adversarii, vel inconsulta facilitate laesi, aut negligentia sui « procuratoris... idque vel manifeste constet, vel saltem in iudicio per « laesum rite probetur » (Reiffenst., in tit. *De in integrum restitut.*, n. 11); 3° ut adsit iusta causa, circa quod ultimum requisitum distinguendum est inter maiores et minores, aut ecclesias, quae iure minorum hac in re frui censentur, uti expresse legitur in cap. 3, tit. citati. Maiores non restituuntur nisi ob aliquam iustam causam: v. gr. quod impediti fuerint,

ne agerent, ob belli vincula, absentiam, etc. Si autem de minoribus, vel ecclesiis agitur, iusta causa non requiritur, aut potius semper praesumitur, ob favorem infirmae aetati aut religioni debitum. Nomine vero ecclesiarum non intelliguntur tantum ecclesiae stricte dictae, sed veniunt etiam beneficia, monasteria, loca religiosa, etc., uti notum est.

His in iure adnotatis, Patres declararunt annuendum esse petitioni PP. Augustinianorum familiae SSmi Nominis Iesu, eamdemque in integrum esse restituendam tum contra sententiam 14 augusti 1908, tum contra alia iudicis acta et decreta, quae ab illa pendent. Re quidem vera: agitur in casu de provincia Augustiniana insularum Philippinarum et de conventu de Candaba, quae, uti diximus, iure minorum fruuntur. Ad minores autem restituendos sufficiunt laesio gravis et negligentia, aut ignorantia procuratoris. Quod autem adfuerit laesio gravis, res per se patet, nec controverti potest. Sententia enim gravissimum onus Augustinianis imposuit; et appellatio, quam adversus eam interposuerunt, fine et effectu suo frustrata est, quia ex ignorantia aut negligentia eorum, qui provinciam repraesentabant, quocumque nomine vocentur, fatalia appellationis prosequendae, scilicet terminus triginta dierum a Iudice Manilensi praescriptus, inutiliter decurrerunt. Hinc, quin alia quaeramus, dubium non est restitutionem in integrum esse in casu concedendam. In cap. 2, tit. *De rest. in integr.*, Innocentius III monachos Rothonenses restituit, quia ipsorum procurator quaedam documenta exhibere neglexit: « ne ipsius negligentia in damnum tam nostrum, quam monasterii « redundaret ».

Neque dicatur Augustinianos hoc restitutionis beneficium petere debuisse apud iudicem secundae instantiae, i. e. Episcopum *de Caceres*. Nam, praeterquamquod hic appellationem dixit desertam, causam a se repulit, et sententiam Manilensem rem iudicatam declaravit, restitutionis in integrum petitio « proponenda est vel penes tribunal iudicis, « qui sententiam tulit, vel penes tribunal iudicis superioris (Santi, in tit. *De rest. in int.*, n. 13). Nomine autem *iudicis superioris* non venit tantum iudex appellationis, sed etiam Sedes Apostolica, quae habet concurrentem potestatem cum omnibus Ordinariis, et ad quam provocari potest non solum in tertia vel ultima instantia, sed etiam in secunda. Neque ulterius dicatur S. R. Rotam esse incompetentem ex can. 14, n. 4, *legis propriae* in quo legitur: «Videt quoque de recursibus pro restitutione « in integrum a sententiis quibusvis, quae transierint in rem iudicatam, et « remedium invenire non possunt apud iudicem secundae instantiae iuxta « tit. *De restit. in int.*, dummodo tamen non agatur de re iudicata ex sen« tentia S. R. Rotae, et in his iudicat tum de forma tum de merito ». Ete-

nim verba « quae... remedium invenire non possunt », intelligenda sunt de alio remedio, non vero de in integrum restitutione, secus inutilia prorsus essent, et potestas concedendi restitutionem tunc tantum exerceri posset, quando restitutio in integrum iniuste a iudice secundae instantiae recusata fuit, et recursus interpositus fuerit ad nostrum Auditorium. Verum hac unica in hypothesi Rota erit competens non vi § 4, sed vi § 2, eiusdem can. 14, scilicet per legitimam appellationem a sententia iudicis secundae instantiae. Ne itaque dicamus legislatorem frustraneam concessisse potestatem, admittere debemus Rotae competentiam quoad restitutionis beneficium, etiam in casu, quo huiusmodi remedium peti et obtineri posset a iudice secundae instantiae.

Quoad secundum dubium DD. Patribus placuit ante omnia determinare naturam legatorum, de quibus agitur. - Cl. Berardi, in suis Commentariis in ius ecclesiasticum universum, vol. I, p. 441, haec habet: « Distat capellania ab anniversariis ceterisque piis defunctorum relictis, « quod in capellania certi fundi demonstrantur, atque a patrimonio, « seu hereditate fundatoris, segregantur, quasi dos eiusdem capella- « niae adsignanda capellano, sed in anniversariis ceterisque piis relictis, « praecipua habetur personalis obligatio heredibus imposita, etiam sine « ulla designatione fundorum; quod si quandoque contingat certos fun- « dos pro executione pii relicti demonstrari a fundatore, haec tamen « demonstratio non eo refertur, ut indicetur fundos eosdem esse veluti « certam rem ab hereditate separatam, quasi dotem pii operis instituti, « sed eo, ut noverint heredes, quibus ex fundis luere quantitatem « debeant ad executionem piae voluntatis, vel noverint heredes manere « apud se praecipuam personalem obligationem, fundosque designatos « esse causa pii relicti hypotheca obligatos ». Ex his patet dominam Gumamela in clausulis 115 et 116 sui testamenti non veras nec proprias capellanias fundasse, sed tantummodo constituisse anniversaria, aut salaria cum onere missarum. Nec alio sensu, uti par erat, legatarii interpretati sunt testatricis voluntatem. Constat enim quod, acceptatis piis legatis, et habita potestate a capitulo provinciali, P. Ioseph de la Cruz, utpote Prior conventus Candabensis, die 25 ian. 1681, ex praedio Marimla quandam partem segregavit, ut ex eius fructibus piae foeminae voluntas ad exsecutionem mandaretur. Ulterius an. 1695 P. Bonaventura de Bejar, visitator ac procurator generalis, de mandato P. Generalis Francisci Gonzalez, per instrumentum a notario publico confectum, citatis omnibus proprietariis finitimis, quorum intererat, et condomino Gaspare Balagtas coram testibus, qui deposuerunt de agris Luciae Gumamela pertinentibus, ipsorum agrorum possessionem coepit « per

« la sacra Provincia e per il convento di S. Andrea del paese di Can-
« daba ». Porro si veras capellanias testatrix fundasset, omnia bona ab eadem relicta in clausulis 115, 116 dotem capellaniarum constituissent, et P. de la Cruz non poterat partem segregare « per l'adempimento del « suddetto obbligo » (missarum videlicet celebrandarum); et P. Bonaventura haud processisset ad possessionem capiendam in favorem S. Provinciae et conventus loci Candaba totius latifundi dominae Gumamela.

Quibus animadversis, dubitandum non esse censuerunt Patres bona contenta in clausula 115 pertinere ad Provinciam Augustinianorum SSmi Nominis Iesu. Etenim, die 20 octobris 1905, patronus Rev. Vincentii Lapus disertis verbis protestatus est hic non agi de agris clausulae 115, qui indubie ad S. Provinciam spectant: « Non si discute, ait, « il legato della clausola 115, quello che è discutibile è il legato della « clausola 116 ». Et novus Patronus in suo primo restrictu haec scripsit: « At in casu hoc habetur, nempe dominam Gumamela clausula 115 sui « testamenti Eremitanos S. Augustini beneficasse et quidem ditissimo « legato. Hoc legatum autem ..... relictum fuit favore universae provinciae « de Manila religiosorum S. Augustini, ... ita ut hoc ipso fruerentur « etiam fratres illi doctrinarii (ut tunc dicebantur) seu missionarii, qui « parochianis de Candaba ministrabant. Postea clausula 116 sui testa-
« menti domina Gumamela legatum reliquit, de quo disputatur ». In nova autem responsione, n. 17: « Nos admittimus legatum illud (clausulae 115) « S. Provinciae factum fuisse, sed non est quaestio quoad huius clau-
« sulae bona; sciendum enim est, cui hodie pertinent haec bona, et vi « cuius tituli. Et nos statim respondemus huic quaestioni, asserentes « haec bona pertinere parochiae vi assignationis eidem factae ab ipsis « religiosis, et vi usucapionis, ultra quam centenariae ». Duo igitur sunt tituli, vi quorum secundum novum actoris Patronum praefata bona a parochia acquisita sunt; scilicet assignatio facta parochiae ab ipsis religiosis, et usucapio seu praescriptio.

Assignationem quod attinet, Patronus nullam probationem adducit, nisi negativam hoc modo, n. 19: « Et certum esse hoc factum (assi-
« gnationis) probatur ex eo quod cum anno 1774 Archiepiscopus de « Manila religiosos universos paroeciis privaret, bona universa, de qui-
« bus agitur, comprehendebantur inter bona parochialia et non inter « bona S. Provinciae, ita ut in inventario iam memorato huius redituum « proposito Curiae Manilensi an. 1780 bona haec nullimode recensean-
« tur ». Verum quod attinet ad bona Provinciae silentium inventarii facillime explicatur, si attendatur ipsam Provinciam an. 1771 e suis domibus expulsam fuisse, et bonis spoliatam, uti eruitur ex decreto

Gubernatoris Insularum Philippinarum diei 23 oct. 1771: non erat ergo, ut haec bona describerentur in inventario an. 1780. Ceterum constat Provinciam haec bona semper habuisse uti sua, non obstante spoliatione; siquidem in capitulo provinciali d. 1 maii 1784 decisum legimus: « Donamus conventui Manilensi omnia praedia et bona, quae Provincia « possidet in oppido de Candaba cum obligatione tamen adimplendi « onera eis annexa ». Certum igitur est Provinciam praedicta bona non assignavisse parochiae, sed potius retinuisse, uti sua, aut suorum conventuum. Aliunde praetensa illa assignatio, quocumque demum titulo, gratuito vel oneroso, facta, invalida prorsus et irrita fuisset, deficiente beneplacito apostolico, cuius nullum ullibi vestigium unquam repertum est.

Relate ad praescriptionem, haec certe ab anno 1771 usque ad annum 1826 incipere non potuit, quia, uti dictum est, Augustiniani e suis sedibus et bonis deiecti sunt, qui status violentus perduravit usque ad an. 1826. Quo quidem anno, decreto regio diei 8 iunii statutum reperimus ut parochiae Augustinianis, sicut aliis regularibus, restituerentur, sed realis restitutio non statim ubique facta est, ita ut in oppido de Candaba remanserit parochus saecularis D. Anicetus de Mercede usque ad suam mortem, an. 1854. Nec dicatur hoc spatio temporis, ab anno scilicet 1826 ad annum 1854, parochum saecularem praefatum D. Anicetum bona, de quibus agitur, possedisse, imo Ordinarium Manilensem praefato parocho haec bona adiudicasse vi sententiae d. 24 iun. 1834. Etenim haec sententia nullum praeiudicium PP. Augustinianis inferre potest, cum causa iudicata est in contradictorio, non cum Augustinianis, sed cum heredibus Luciae Gumamela; unde locus fit axiomati: « Res inter alios acta « aliis nocere non debet », quod desumptum est ex iure romano, l. 63, *De re iudic.*, XLII, 1. Ceterum licet admittatur praescriptionem incipere potuisse ab an. 1826, cum an. 1854 Augustiniani in bona sua loci Candaba redintegrati sint, non remanet pro praescriptione nisi spatium 28 ann., quod certe non sufficit; notissimum est enim in praescriptione contra ecclesias, et entia iuridica his assimilata, uti sunt conventus, loca religiosa etc., requiri tempus quadraginta annorum, uti patet ex capitibus 1, 6, 8, 9 *de praescriptionibus*. Nec valet dicere parochos Augustinianos, qui an. 1854 in parochiam loci Candaba redintegrati sunt, possedisse bona, de quibus agimus, non uti regulares, sed praecise uti parochos, et proinde dictam praesumptionem inceptam an. 1826 continuatam fuisse usque ad nostra tempora, quod patere videtur ex *compositione* concessa an. 1894 P. Stephano Ibeas, parocho regulari loci Candaba. Sic enim secundum actoris Patronum in *nova responsione* n. 22 legimus

in epistola directoris generalis administrationis civilis: « È stata con- « cessa a Fr. Stefano Ibeas, Rev. Parroco del popolo di Candaba, pro- « vincia della Pampanga, la composizione con lo stato di alcuni terreni « che possiede questo amministratore della cappellania nella sua chiesa « nel distretto di Delayap, della giurisdizione di questo popolo e pro- « vincia ». Verum in primis onus missarum improprie in praefata compositione vocatur capellania, nec hoc accidit hoc loco tantum, sed multoties, ita ut forsan haec nominis improprietas causa fuerit praesentis controversiae. Deinde demonstrari nequit verus proprietatis aut possessionis titulus ex simplici epistola alicuius administri regii, quae se refert ad merum actum administrativum sine contradictorio peractum, ut est citata epistola. Denique ipse actor D. Vincentius Lapus in suo supplici libello, quem die 31 dec. 1904 obtulit Curiae Manilensi, recognoscit bona universa « azienda Delayap » esse nunc administrata ab ipso ordine Augustinianorum. En verba libelli, prouti referuntur in sententia appellata: « L'attuale parroco del paese di Candaba presentò la « domanda ..... in forza della quale venga dichiarato a favore del par- « roco di Candaba il diritto di amministrare, usufruire e sopportare i « pesi di una cappellania costituita su di alcuni terreni situati nel ter- « ritorio di Delayap ..... i quali presentemente si trovano amministrati « dalla Corporazione Agostiniana ». En ergo ultimus status bonorum, de quibus agitur, qui status clare determinat sensum compositionis an. 1884 et qui retroascendit saltem ad an. 1814, in quo PP. Augustiniani in parochiam loci Cadaba reversi sunt.

Ex hisce omnibus concludendum est bona clausulae testamentariae 115 nec fuisse legata parochiae, nec fuisse ab illa acquisita assignatione, aut praescriptione; proinde sicuti ab initio legata fuerunt S. Provinciae, ita etiam hodie manent eiusdem Provinciae.

Modo de bonis clausulae testamentariae 116: quae DD. Patres pariter adiudicanda esse affirmarunt Fratribus Augustinianis. Et iure quidem.

1. Etenim hoc eruitur ex tenore clausulae eiusdem testamentariae: « Lascio in elemosina al convento del Beato S. Andrea », etc., quibus verbis apparet testatricem bona sua legare non parochiae, aut ecclesiae, sed conventui. Nec dicatur per conventum intelligi debere ipsam domum parochialem secundum usum illius regionis, in qua, cum ab initio missiones, seu parochiae, a parochis regularibus administratae sint, domus, in quibus habitabant, vocabantur Conventus, quod nomen remansit etiam quando regularibus parochi saeculares successere. At *a*) cum agatur de testamento condito coram notario, qui utique linguam iuridicam probe callebat, vox conventus intelligenda est in suo sensu iuri-

dico et canonico, qui est etiam eius sensus naturalis et obvius; *b*) plane ridiculum fuisset legare bona alicui simplici domui habitationis; huiusmodi enim domus non est subiectum, sed obiectum iuris et dominii. Quod autem additur, testatricem iam in clausula 115 legatum pinguissimum S. Provinciae fecisse, et proinde praesumi debere ipsam in clausula 116 non iam regularibus, sed parochiae favere voluisse, nihil est; verba enim clara non indigent interpretatione. Hinc in capitulo provinciali 1680 PP. Definitores legatum intellexerunt uti factum non parochiae aut missioni, sed conventui regulari: « Diamo autorizzazione « al N. P. Provinciale perchè ... possa accettare le cappellanie che fondò « D. Lucia Gumamela per questa provincia e per il nostro convento « di Candaba ».

2. Hoc idem demonstrat instrumentum die 2 iunii 1681, quo praedicta clausula 116 exsecutioni est demandata. In parte enim dispositiva huius instrumenti P. Ioseph a Cruce, Prior Conventus Candabensis, nomine Rev. Provincialis legatum fundavit in ecclesia et conventu S. Andreae, et ne esset aequivocatio in his verbis: « Ecclesia et Con« ventus » ter repetiit, bona esse « *ipsius conventus* et remanere debere « *bona conventus* », et haec ipsa bona gravari onere missarum annuarum, ita ut Prior conventus has missas celebrare teneretur. Haec sunt verba P. Iosephi a Cruce: « dichiara che fin da ora, impone, assegna « e fonda e per sempre nella Chiesa o convento sotto la invocazione « di S. Andrea, che dota con le dette 45 cabalitas, con i detti stagni, « nella qualifica di Priore, che egli è di questo convento, affinchè come « beni di esso siano conosciuti ed avuti, e in vista di essi, da ora e « per sempre abbia l'obbligo il detto R.do Priore di detto convento di « Candaba e gli altri, che in avvenire gli succederanno ... di dire in cia« scun anno le dette 8 messe ... con le rendite e frutto che danno i « detti terreni seminativi, i quali presentemente resteranno come beni « del convento ». Quo certe nihil clarius fingi potest. Nec dicatur eumdem P. Vincentium a Cruce in eodem instrumento declarasse: « Donna « Lucia Gumamela lasciò disposto nella clausula 116 che si gravasse « *nella Chiesa di S. Andrea* del detto paese di Candaba 45 cabalitas di « terreno pulito »; praefata enim verba reperiuntur in parte narrativa instrumenti, quae, uti notum est, semper explicari et exponi debent iuxta partem dispositivam, quae sola facit legem.

3. Confirmatur assertum ex instrumento captae possessionis bonorum, de quibus agitur; nec non ex documentis, quae ad captam possessionem referuntur. Die 27 iulii 1690 iudex maior provinciae Pampanga decrevit ut possessio bonorum et terrarum Marimla daretur tum

S. Provinciae, tum conventui de Candaba: « Ordinò che si desse pos-« sesso alla detta provincia ed al detto convento di Candaba ed in loro « nome al Rev. P. Fr. Giovanni de Otaiza ». Cum autem ob absentiam et deinde mortem notarii, huius decreti exsecutio longius differeretur, P. Bonaventura de Beyar, Procurator Generalis Prov. Augustinianae, petiit, ut tandem haec exsecutio fieret: haec sunt eius verba: « Fo istanza « alla S. V. di ordinare che mi si dia il possesso giuridico delle dette « terre a seconda degli atti prefati tanto per quanto spetta al detto « convento, quanto per quello che spetta alla detta provincia del « Ssmo nome di Gesù, come padroni proprietari di quelle ». Unde die 31 maii 1695, iudex maior Provinciae Pampanga rescripsit ut, citatis iis, quorum intererat, possessio daretur iuxta petita. Et revera post paucos dies, die scilicet 7 iunii, dicta possessio coram omnibus, quorum intererat, solemniter data est. Haec habentur in instrumento: « Il giorno « di martedì di questo mese di giugno alle ore 3 del pomeriggio fu « dato pessesso al R. P. Visitatore Fr. Bonaventura di Beyar, Procura-« tore Generale della provincia del Ssmo Nome di Gesù, per la detta « provincia e per il convento di S. Andrea del detto paese di Candaba « delle dette terre nominate Marimla e Delayap », et deinde confinia terrarum describuntur. Porro haec verba luce meridiana clariora sunt: agitur enim in his instrumentis iuridicis, authenticis et publicis de ipso conventu S. Andreae, et ipsi conventui bona attribuuntur, et possessio datur non parocho, aut rectori ecclesiae, sed procuratori generali provinciae, nomine provinciae et conventus. Certe, si bona pertinuissent ecclesiae parochiali aut, quod idem est, parochiae, aut missioni loci Candaba, iudex et notarius alia verba in praedictis documentis publicis adhibuissent.

4. Aliud argumentum desumitur ex tenore sic dictae compositionis, quam provincia Augustinianorum inivit cum Gubernio, ut proprium dominium in sua bona publice recognosceretur. Die 16 septembris 1692 iudex regni his compositionibus praepositus rogavit P. Provincialem Augustinianorum, eique mandavit, ut per procuratorem suum generalem titulos omnes possessionum Ordinis in Insulis Philippinis exhiberet, ut fieri posset compositio. Die 22 septembris eiusdem anni mandato obtemperavit P. Provincialis, salva immunitate regulari; ideoque mandato et nomine Procuratoris generalis provinciae comparuit P. Cambrana dictos titulos exhibens; inde factum est decretum compositionis die 5 iulii 1698. Porro in hoc decreto haec leguntur: « E parimenti « appartengono al convento di Candaba nella provincia di Pampanga « certi terreni alti e bassi sul monte Maysin ... che comunemente si

« chiamano Marimla e Delayap, lasciati nel suo testamento a detta « provincia o convento da donna Lucia Gumamela... la quale fondò cap- « pellanie sui detti terreni ». Ex quibus clarissimis formulis desumitur, quod bonorum dominium non tribuitur ecclesiae, parochiae aut missioni, sed praecise conventui. Unde concludendum est bonorum illorum dominum esse conventum, quod eo magis dicendum est, quia tituli dominii horum bonorum petiti sint a provinciali Augustinianorum, et ab ipso exhibiti, et cum eo compositio sit facta. Certe, si bona fuissent parochiae, aut missionis, tituli dominii vel ab episcopo peti debuissent, vel ex archivio parochiae, aut missionis extrahi; et ab episcopo aut parocho exhiberi, et cum his compositio fieri debuisset, non cum procuratore Provinciae.

5. His adiungenda est longissima observantia et praescriptio, quae decurrit ab an. 1679, quo factum fuit legatum, usque ad an. 1771, quo PP. Augustiniani e sedibus suis et bonis eiecti sunt. In hoc enim longissimi temporis spatio, bona, de quibus agitur, administrata semper fuerunt ab Augustinianis, et habita semper fuerunt uti bona Augustinianorum, non ut bona parochiae, aut missionis. Quod clare demonstratur ex actis capitulorum S. Provinciae SS$\tilde{\text{m}}$i Nominis Iesu. Sic in capitulo an. 1695 statutum est, quod, praedium de Delayap administraretur a Provincia, cuius erat. In capitulo 1699 administratio commissa est Priori conventus de Candaba cum onere celebrandi missas adnexas, Provinciaeque decimam redituum partem solvendi. In capitulis 1704, 1710, 1725 singulis Conventibus Provinciae, non excluso Conventu de Candaba, taxae impositae sunt in utilitatem Provinciae. In capitulo an. 1784 ob gravia adiuncta persecutionis exortae contra regulares, administratio, imo et dominium bonorum loci Candaba Conventui Manilensi tradita sunt cum onere adimplendi missarum onera. Ex hac observantia oritur favore PP. Augustinianorum praescriptio quasi centenaria, quae iuxta notum axioma iuridicum, constituit meliorem titulum de toto mundo. Neque contra hanc praescriptionem quidquam valet possessio dictorum bonorum a parochis saecularibus habita ab an. 1771 usque ad an. 1829, vel etiam 1854; haec enim possessio nullam vim habere potest adversus PP. Augustinianos ob rationes adductas superius, quando agebatur de dominio bonorum clausulae 115. Igitur omnia bona utriusque clausulae PP. Augustinianis restituenda sunt.

Quod spectat ad fructuum restitutionem, Patres dixerunt ius commune esse attendendum. Proinde si agatur de fructibus perceptis post petitam a PP. Augustinianis restitutionem in integrum, omnes fructus sunt restituendi: quod extendendum est ad fructus etiam

consumptos, qui in altera specie, v. g. in pecunia sunt restituendi. Ratio est, quia « inchoato restitutionis processu, possessor respectu « rei, ex qua fructus percepit, censetur fictione iuris esse in mala « fide » (Reiffenst., tit. *De in integr. restit.*, n. 131). Si agatur de fructibus perceptis ante petitam restitutionem in integrum, illi non sunt restituendi, qui praescriptione triennali acquisiti sunt; haec enim praescriptio triennalis valet contra bona omnia, etiam ecclesiarum et locorum religiosorum, ut receptum est apud omnes. Illi autem fructus, qui praescriptione triennali non sunt acquisiti restituendi sunt, modo non sint consumpti (Reiffenst., l. c., n. 134). Nec dicatur in casu D. Vincentium Lapus bona fide possedisse, possessorem autem bonae fidei omnes fructus facere suos; nam hic agitur de instituto speciali, scilicet de restitutione in integrum quae propriis legibus regitur, et cui proinde applicari nequit theoria possessionis bonae fidei. Quod advertit etiam d'Annibale (*Summula*, t. 1, n. 420, n. 26, tertiae edit.). Notandum autem est fructus non intelligi, nisi deductis expensis, ut dicitur in l. *Si a domino*, 36, § 5, *De hereditatis petitione:* « Fructus intelliguntur « deductis impensis, quae quaerendorum, cogendorum conservandorum- « que eorum gratia fiunt ».

Quibus omnibus rite consideratis, ac sedulo perpensis, Nos infrascripti Auditores de turno, pro Tribunali sedentes et solum Deum prae oculis habentes, Christi nomine invocato, decernimus, declaramus et definitive sententiamus, propositis dubiis respondentes: Ad I. *affirmative;* ad II. *dominium controversorum bonorum* (cum fructibus) *legatorum a pia femina Lucia Gumamela pertinere ad Fratres Augustinianos Provinciae SSmi Nominis Iesu.* Expensas vero iudiciales decernimus inter partes compensari et pro compensatis haberi decernimus.

Ita pronunciamus, mandantes Ordinariis locorum et ministris tribunalium, ad quos spectat, ut exsecutioni mandent hanc nostram definitivam sententiam, et adversus reluctantes procedant ad normam sacrorum canonum, et praesertim cap. 3, sess. XXV, *de Reform.*, Conc. Tridentini, iis adhibitis exsecutivis et coërcitivis mediis, quae magis efficacia et opportuna pro rerum adiunctis exstitura sint.

Romae, in sede Tribunalis S. R. Rotae, die 7 februarii 1916.

Guilelmus Sebastianelli, *Decanus, Ponens.*
L. ✠ S. Seraphinus Many.
Ioannes Prior.

Ex Cancellaria, die 9 martii 1916.

Sac. T. Tani, *Notarius.*

SUPREMUM
SIGNATURAE APOSTOLICAE TRIBUNAL

SALUTIARUM

IURIUM, SIVE NULLITATIS SENTENTIAE ROTALIS

inter Rev. Iacobum Conte, canonicum Archipresbyterum, repraesentatum per legitimum procuratorem Hadrianum Aloisi-Masella, advocatum, et Rev. Capitulum Cathedrale Salutiarum, repraesentatum per legitimum procuratorem Vincentium Sacconi, advocatum.

Salutiis in dioecesi Taurinensi, Ecclesia parochialis antiquitus erat plebania Beatae Mariae nuncupata. Anno 1483, duodecimo kalendas februarii, cardinalis Dominicus della Rovere, episcopus Taurinensis, Sedis Apostolicae Legatus in Sabaudia et nonnullis aliis provinciis, datis litteris quae incipiunt *Per immaculata Salvatoris D. N. I. C. vestigia,* praefatam parochialem ecclesiam in Collegiatam erexit. Eadem vero anno 1511 a Pontifice Iulio II in Cathedralem aucta est. Legatus Apostolicus curam animarum imminere decrevit Archipresbyteratui, quartae nempe in Capitulo dignitati, quae quidem post erectionem Collegiatae in Cathedralem tertia dignitas facta est. Inter Archipresbyterum et Capitulum decursu temporum controversiae non defuerunt. Nuper quaestio agitata est praesertim circa curam habitualem et actualem ter apud S. Rotam. Prima sententia Archipresbytero favens, altera vero eidem adversa fuit. Hanc alteram sententiam, latam die 1 iulii 1913, is impugnare aggressus est coram tertio turno rotali. Controversia itaque proposita est sub assueta formula dubii: *An sententia Rotalis diei 1 iulii 1913 sit confirmanda vel infirmanda in casu,* ac die 15 iulii 1915 prodiit responsio: *Affirmative ad primam partem; negative ad secundam.* Ad dubium vero solvendum processerunt iudices tertii turni examini subiiciendo singula implexae huius controversiae capita ad eaque peculiares respective adhibendo responsiones, prout sequitur.

Dubia nempe quinque, initio litis concordata, haec fuerunt:

1. *An, quibusque sub limitibus, cura animarum habitualis competat Capitulo vel potius Archipresbytero in casu.*

2. *An Archipresbytero in casu competat cura actualis universa, exclusive et independenter a Capitulo exercenda.*

3. *An Archipresbyter habendus sit verus parochus et parochiam exclusive a Capitulo repraesentare possit.*

4. *An et quomodo regimen Ecclesiae Cathedralis competat Capitulo vel Archipresbytero in casu.*

5. *An Archipresbyter habeat ius residendi in domo Ecclesiae Cathedrali adiacenti, eamque domum ad usum habitationis aptandi suis sumptibus et independenter a Capitulo.*

Propositis dubiis ita responderunt iudices tertii turni:

Ad 1um *Affirmative ad primam partem; negative ad secundam.*

Ad 2um *Archipresbytero competere curam actualem universam, salvis tamen quatuor iuribus superius iudicatis a Capitulo vi consuetudinis immemorabilis praescriptis* [NB. Quatuor iura, de quibus agitur, sunt: ius canendi Missam praesente cadavere, ius benedicendi domos tempore paschali, ius praedicandi, et ius fidelium confessiones audiendi].

Ad 3um *Ad primam partem provisum in responsione ad primum dubium; ad secundam negative.*

Ad 4um *Regimen Ecclesiae Cathedralis competere Capitulo.*

Ad 5um *Negative.*

Adversus hanc sententiam S. Rotae productus est Archipresbyteri nomine recursus apud Supremum hoc Tribunal, sub hisce dubiis:

1. *Sitne nulla rotalis sententia, vel sitne locus eius circumscriptioni seu rescissioni in casu.*

Et quatenus negative:

2. *Sitne locus restitutioni in integrum in casu.*

In plenariis comitiis Signaturae die 13 maii 1916 in aedibus Vaticanis habitis, referente Emo ac Rmo P. D. Francisco de Paula card. Cassetta, maturo examini duplex quaestio subiecta fuit. Decisio autem Eminentissimorum Patrum, instantibus partibus, de mandato Emi Cardinalis Praefecti publici nunc iuris fit.

Quaestio I. - *Sitne nulla rotalis sententia, vel sitne locus eius circumscriptioni seu rescissioni in casu.*

Cum quaestionem de *nullitate* ipsa pars recurrens ne attigerit quidem, Emi Patres animadverterunt querelam ad duo tantum capita reduci, utrum nempe sententia impugnata: *a*) manifeste in legem peccet, an *b*) factorum perversionem induxerit.

Notandum tamen est in prolixa hac controversia non ad omnia quinque superius recensita dubia extendi actoris impugnationes, sed restringi ad 1um et 2um tantum dubium, cum reliqua tria accessoria sint. Imo fere omnia argumenta recursus tum primae seriei (ex manifesta

legis violatione) tum alterius seriei (ex factorum perversione) circa 1um dubium versantur, quod est de cura habituali; circa vero 2um dubium, quod est de parte curae actualis, unicum tantum affertur argumentum, quod postremo loco in prima serie recensebitur. Insuper notandum est recursu directe, uti par est, impeti tantum sententiam tertii turni; sed cum haec, ut brevitati opportune consuleret, saepe innixa sit amplioribus argumentis sententiae secundi turni, indirecte hanc quoque sententiam impugnari. Quibus positis:

Quoad *a*) manifestam legis violationem, haec in specie prolata sunt:

I. Non recte invocata est praesumptio iuris, in Ecclesiis Collegiatis curam habitualem animarum competere Capitulis, eo magis quod eadem praesumptio cessat, imo invertitur quoties agitur de Cathedralibus, prouti in nostro casu.

II. Excludenda est interpretatio a iudicibus data verborum « cui « immineat cura animarum », secundum quam iudices contenderunt, haec verba in documentis ecclesiasticis designare solere curam animarum dumtaxat actualem. Quae quidem interpretatio tunc magis reiicienda est, cum cura animarum non habenti dignitatem *in concreto*, sed dignitati ipsi *in abstracto* dicitur pertinere.

III. Admitti nequeunt ea quae enunciata sunt a iudicibus signa hinc curae habitualis, illinc curae plenae atque universae animarum.

IV. Nec sustineri potest propositio, Capitulum in genere praescriptione acquirere posse ius exercendi partem curae actualis, cum ad id inhabile factum sit a Concilio Tridentino.

Quoad *b*) factorum perversionem, haec sunt summatim argumenta recursus:

I. Bona plebaniae dicta sunt transiisse in dotem Ecclesiae Collegiatae, quod tamen veritati non est conforme.

II. Neglecta est a iudicibus consideratio Bullae Sixti IV.

III. Asseri nequit Capitulum ius nominandi Archipresbyterum per tempus valde diuturnum exercuisse.

IV. Cura habitualis Capituli asserta est a iudicibus ex paucis relationibus Episcoporum *ad limina*, aliis similibus relationibus omissis.

V. Confusio et inversio habita est in aestimatione titulorum quibus Capitulum decimas, Archipresbyter vero quartam funerariam percipiunt.

Ad *a*) Emi Patres perpenderunt argumenta recursus *ex iure* desumpta rem non conficere. Sane:

Ad I. Dubitari nequit quin nodus totius quaestionis nectatur demonstrationi principii a iudicibus secundi ac tertii turni fundamenti loco

positi de iuris praesumptione quoad curam habitualem apud Capitula. Iamverò principium huiusmodi legitimum esse agnoverunt Emi Patres. Merito nempe S. Rota animadvertit ***regulariter*** quando aliqua ecclesia parochialis erigitur in Collegiatam, animarum curam saltem habitualem, de iure communi ad Capitulum transire, idque fuse probavit tum ex doctrina tum ex iurisprudentia Romanae Curiae. Hoc quidem ***regulariter*** fit, addidit, quia exposita doctrina locum sibi non vindicat, ubi constet Summum Pontificem in instituendo Collegio aliter suam voluntatem manifestasse.

Ad dignoscendum autem, utrum in casu, de quo agitur, constaret necne de diversa Pontificis voluntate, sententia ipsa edixit perpendendum esse documentum erectionis ecclesiae parochialis in Collegiatam. Quod si ex eo res plene non evinceretur, et ideo non constaret Summum Pontificem per se vel per suum Legatum derogasse iuri communi, statuerunt iudices recurrendum esse ad coniecturas, praesumptiones, adminicula, iuxta regulam communiter receptam et a litigantibus admissam. Quae profecto sunt rectissime dicta.

Sed instat pars recurrens negando saltem praesumptionem curae habitualis applicari posse Capitulis Ecclesiarum Cathedralium. Cum autem Ecclesia Collegiata Salutiarum inde ab anno 1511 facta sit Cathedralis, hinc, concludit, cessat quoad eam praesumptio iuris favens Capitulo.

Difficultas haec iam in sententia secundi turni praevisa ac breviter ex consideratione facti soluta est, quatenus nempe erectio in Cathedralem nullam mutationem induxit quoad statum Ecclesiae relate ad curam animarum, de qua nihil legitur in Bulla erectionis in Cathedralem. Quae responsio cum versetur circa ***facti aestimationem*** definitiva est, ideoque ex parte Supremi Tribunalis nihil est ad rem interloquendum.

Verum placuit Emis Patribus intimius considerare quoad quaestionem iuris allatae exceptionis vim relate ad Ecclesias Cathedrales. Pronuntiarunt autem praedictam praesumptionem curae habitualis in Capitulo, urgeri non posse quoad Ecclesias Cathedrales - attenta harum peculiari origine ac constitutione - eadem generali ratione atque in Ecclesiis Collegiatis, quamvis saepissime in iisdem Cathedralibus cura habitualis resideat in Capitulo vel interdum in aliqua Dignitate, dum cura actualis exercetur per Vicarium etiam perpetuum, sicut expresse de ipsis quoque Ecclesiis Cathedralibus statuit Conc. Trid., sess. 7, *de ref.*, cap. 7.

Ad II. Censuerunt Emi Patres interpretationem verborum Bullae erectionis Collegiatae, ***cui immineat cura animarum***, ad eum finem a iudicibus susceptam ut discernere possent, num in casu praesumptio

antea memorata cederet veritati, rectam omnino esse ideoque reiiciendam esse etiam hanc alteram querelae rationem.

Sane utraque impugnata sententia, ut rite determinaret sensum verborum Bullae: *et in ea* (Collegiata) ... *Archipresbyteratum, cui immineat cura animarum,* copiosam adduxit Auctorum doctrinam simulque iurisprudentiam non ambiguam Romanae Curiae, merito ex utroque capite ostendens, per ea verba in documentis ecclesiasticis indicari non curam universalem sed tantum *actualem* curam animarum.

Contra hanc interpretationem pars recurrens obiectionem detexit in nonnullis locis Concilii Tridentini, quasi in his similia verba designarent curam plenam et integram animarum, ideoque pariter de cura plena et integra animarum eadem verba quoties occurrunt intelligenda essent. Loca sic obiecta sunt *a*) sess. 7, *de ref.*, cap. 8; *b*) sess. 21, *de ref.*, cap. 8; *c*) sess. 25, *de regularibus*, cap. 11.

Obiectio tamen non sustinetur. Nam interpretatio huiusmodi in primis credibilis non est quoad memorata loca, si considerentur ea quae Concilium in ipsa sess. 7, *de ref.*, cap. 7 disponit de Vicariis etiam perpetuis instituendis, cui dispositioni ea interpretatio contradiceret. Insuper eadem explanatio excluditur contextu locorum quae obiiciuntur. Nam iis locis sermo non est *ex professo,* sed tantum *obiter* et velut historice de cura animarum, licet locutio sit materialiter eadem. Agitur nempe praefatis locis respective de visitatione apostolica in Ecclesiis exemptis, de iurisdictione, visitationis et correctionis iure apud Episcopum relate ad monasteria curam animarum habentia, de obligatione habentium plures dignitates vel ecclesias exhibendi Ordinario dispensationes ad hoc sibi concessas. Patet ergo ibidem legislatoris mentem non fuisse ut nos doceret plenitudinem vel limites curae animarum quae competat personis physicis vel moralibus, aut aliquid de his decerneret. Quare dicendum potius est, ea locutione in locis obiectis significari curam *generice* sumptam atque intelligendam pro casuum varietate ad normam principiorum iuris.

Aliter profecto res se habet, cum in aliquo documento erectionis alicuius Collegii vel erectionis paroeciae in Collegiatam, Superior de cura animarum tribuenda expresse decernit. In hoc casu ipse loquens de Ecclesia, Collegio, dignitatibus, canonicatibus, etc., quos enumerat, certe specificam verborum significationem intendere censendus est. Simul tamen sollicitus esse non debet de assignando titulo curae, de quo iam ius vel praesumptio iuris statuit, sed solum de exercitio curae alicui committendo; ideoque obvium omnino est, ut, per unicam formulam quam respectu unius ex enumeratis et non respectu reliquorum adhibet,

ipse non aliam curam designare intendat, quam actualem. Ex quibus omnibus, dum interpretatio partis recurrentis removetur, rursus confirmantur sententiae rotales.

Ceterum nihil valet argumentum desumptum a parte recurrente ex supposita confusione a iudicibus commissa inter nomen *abstractum* Archipresbyteratum et nomen *concretum* Archipresbyterum, quasi nempe si servata fuisset distinctio, clare apparuisset Archipresbyteratui, cui in documento erectionis cura animarum imminere dicitur, utpote dignitati in abstracto non convenire nisi curam plenam atque integram, minime vero solam curam actualem.

Nam *a*) confusio nulla irrepsit, uti patet legenti sententias rotales, in quibus verba Bullae fideliter relata sunt; *b*) etiamsi nomina illa promiscue aliquando adhibita sint, nullum inde inconveniens possibile fuit, quia iudices non ex ipsa vi nominis abstracti vel concreti argumentum instituerunt, sed ex aliis capitibus, unde practice distinctio illa in casu ad meram subtilitatem reducitur; *c*) quod si vis nominis abstracti in casu rigorose accipienda esset, argumentum contra recurrentem retorqueretur, quia dignitas in abstracto considerata, si in hypothesi excluderet curam actualem, excludere quoque deberet curam plenam atque integram, quae actualem comprehendit, et solummodo componi posset cum cura mere habituali, quam tamen illationem pars recurrens respueret. Ergo respuere quoque debet, ut nimis probantem, hypothesim ex qua illatio procedit.

Iure ergo concluserunt iudices tertii turni, attenta bulla erectionis Collegiatae Salutiarum, *non constare* Legatum Apostolicum derogasse iuri communi, quae formula negativa profecto satis caute ac discrete veritatem continet.

Ad III. Dici nequit signa curae tum habitualis tum plenae atque integrae animarum a iudicibus inepte enunciata esse. Sane haec enunciatio facta est dum iudices ad roborandam suam praecedentem demonstrationem, dixerunt recurrendum esse ad coniecturas, praesumptiones aliaque adiuncta, quod criterium profecto valde rationabile est. Huiusmodi autem coniecturae, praesumptiones, etc., favore curae habitualis ab iisdem iudicibus ad has reductae sunt:

a) assignationem bonorum omnium plebaniae in dotem Ecclesiae Collegiatae confirmatam per factum possessionis atque administrationis eorumdem bonorum ex parte Capituli;

b) ius decimandi titulo parochiali per plura saecula exercitum;

c) paritatem praebendae inter canonicos, incluso Archipresbytero, si quaedam incerta excipiantur;

d) ius praesentandi personam idoneam instituendam in vacante Archipresbyteratu;

e) ius Capituli repraesentandi parochiam coram Episcopo, municipio ac in quibuscumque etiam iudiciis, sustinendo ad hoc necessarias expensas, etc.

Porro recensita Capituli iura, praerogativae et onera a iudicibus tertii turni designata sunt uti *propria* rectoris principalis, habentis nempe curam habitualem, ita ut ex his confirmari valeat adamussim ipsa cura habitualis. Iamvero dubitari nequit quin criterium huiusmodi apprime congruat principiis iuridicis circa curam habitualem eiusque indicia.

Quod vero *de facto* haec indicia curae habitualis in Capitulo Salutiarum concurrerint ac concurrant, quaestio est ad meritum causae pertinens, de qua Supremum Tribunal non est sollicitum.

Ad IV. Quoad alteram partem controversiae, quae versatur circa quatuor iura, quae Capitulum sibi vindicat relate ad ipsam curam actualem, ratio querelae, negans in casu locum esse praescriptioni acquisitivae, pariter non sustinetur. Sane principia quibus innixi sunt iudices 2^{i} ac 3^{i} turni in sua demonstratione ad haec reducuntur:

1. Iura parochialia praescribi possunt; a vi enim praescriptionis non excluduntur natura rei, neque speciali iuris prohibitione. Prohibita quidem est praescriptio contra fines parochiarum, sicut et contra fines dioecesum et provinciarum; verum nullibi prohibitum est quin iura parochialia praescribantur. Ita plus minus sententia 2^{i} turni, quae deinde fuse probat tum ex doctrina tum ex iurisprudentia principium statutum. Eadem proponit sententia 3^{i} turni, simul animadvertens, opponi non posse aliquas sacrarum Romanarum Congregationum decisiones; quia in speciebus iisdem Congregationibus propositis vel agebatur de praescriptione iurium extinctiva nervum abrumpente ecclesiasticae disciplinae, vel non constabat de possessione plus quam centenaria.

Iamvero in his propositionibus nihil est iuridice reprehendendum, neque profecto defuerunt iudices officio suas enunciationes rite probandi. Unum est quod clarius exprimi potuisset, quod tamen in causa momentum non habet. Iudices 2^{i} turni, postquam dixerunt: « (iura « parochialia) a vi ... praescriptionis non excluduntur natura rei, neque « speciali iuris prohibitione », addiderunt: « non excluduntur natura rei, « cum et ipsa iura episcopalia iurisdictionis, quae magis sacra sunt, et « immediate pertinent ad divinam Ecclesiae constitutionem, praescribi « possint iuxta omnes doctores ».

Haec tamen minus exacta sunt: saltem nimis generalia. Notum est enim iura episcopalia, quae iure canonico determinata sunt innixo

intentioni iuris divini, uti v. g. *ius sacrae visitationis* praescribi non posse, uti doctores loquuntur, plene *extinctive,* sed solum *translative.* Aliis verbis fieri non potest ut certum territorium praescriptione liberetur a cuiuscumque Praelati visitatione, bene vero fieri potest, ut in certo territorio primus Praelatus ex non usu ius amittat visitationis, alteri vero diligentiori idem ius comparetur. Si vero agatur de iuribus episcopalibus ex lege ecclesiastica introductis nec in iure divino proxime fundatis, praescriptio etiam vere extinctiva per se non prohibetur. Id non satis animadvertit sententia 2^{i} turni. Iudices vero 3^{i} turni distinctionem innuisse videntur si contextus rite examinetur, sed ne ipsi quidem clare rem proposuerunt. Hoc nihilominus, ut notatum est, nullum causae affert detrimentum.

2. Aliud principium, a sententiis impugnatis invocatum, hoc est, deficiente in hac re, in qua praescriptioni ius resistit, favore Capituli titulo ad praescriptionem requisito, opus esse praescriptione immemorabili. Descripserunt insuper iudices 2^{i} turni quaenam requirantur ad probandam consuetudinem immemorabilem, quid et quomodo testes deponere debeant, de visu, vel de auditu, quando admittantur etiam scripturae et aliae probationes, quae expositio sane accurata est. - In his quoque nihil in legem offendit. Ceterum legitime canonicos tamquam testes admissos fuisse rite ostenderunt iudices, referentes doctrinam quam tradit Cardinalis De Luca in part. 1 *de iudiciis,* disc. XXXII, n. 46, ac praeterea adnotantes non solos canonicos excussos fuisse, eorumque testimonia, aliis depositionibus addita, vim habere saltem adminiculativam.

Quin imo diligentissima immemorabilis consuetudinis demonstratio, quae occurrit in sententia 2^{i} turni laudi vertenda est iudicibus, qui certe non cogebantur tam sedulo procedere, cum, uti ipsi animadverterunt, circa factum materiale et sensibile illius multiplicis observantiae, utpote notorium, nulla esset dubitatio, ipso fatente Archipresbytero: *il fatto del possesso era in confesso da ambo le parti.*

Difficultas et quidem uti maxima adducta est ab Archipresbytero circa naturam illius possessionis, quia ipse dicit Capitulum eos omnes actus peregisse, *nomine ac delegatione Archipresbyteri.* Insuper idem recurrens plurimum insistit in affirmatione, omnia iura quae Capitulum sibi vindicat, sive ea de quibus nunc loquimur, sive ipsam curam habitualem, originem habuisse a conventione anni 1493 Capitulum inter et primum Archipresbyterum Bartholomaeum Vacca, acceptata ab eius successore et fratre Antonio Vacca. Iamvero, subdit, ea conventio invalida fuit ob defectum pontificiae approbationis. Proinde dicendum est praescriptio-

nem fundari titulo vitioso vel saltem aequivoco. - Quaestio ista, uti patet, tota ad factum pertinet, in praecedentibus iudiciis examinata est, neque nunc amplius ad trutinam est revocanda. Quod vero ius spectat, animadvertendum est recte observasse iudices, non sufficere assertionem de ea origine possessionis Capituli, sed opus esse probatione, ex illa praecise conventione factum exercitii quorumdam iurium parochialium ex parte Capituli derivatum fuisse, quod probationis onus Archipresbytero incumberet. Insuper iure utraque sententia etiam adnotavit: « nec « est necesse ut Capitulum doceret de vera origine, seu titulo suae « praescriptionis: haec enim praescriptio eo ipso quod est immemora- « bilis, constituit per se ipsam titulum, et titulum validissimum ... imo « meliorem titulum de toto mundo ». Postremo etiam circa quaestionem ab Archipresbytero suscitatam, *quo nomine* Capitulum eos actus posuerit ac ponat, suo nempe an ex delegatione accepta ab Archipresbytero, iudices 2i turni amplam admiserunt discussionem. Iamvero etiam haec diligentia notabilis est, cum rigorose loquendo vera sint quae, praeter alia, consideraverunt iudices 3i turni, aientes: « Denique, cum canonici « clare probaverint recensita quatuor iura exercuisse per quatuor cir- « citer saecula, diuturna ac immemorabilis possessio *facultativam pos-* « *sessionis naturam excludit*, uti adnotat Rota in *Colonien.*, coram Rev. « P. V., dec. 85, n. 8. - Praesumptio facultatis excluditur a multiplicitate « actuum et ex continuata possessione per longum tempus ».

His tamen omnibus firmiter contradicit pars recurrens. Admittit quidem principium, quod iudices 3i turni ex Fagnano allegarunt: « regula est, consuetudine plus quam centenaria acquiri posse quidquid « potest per privilegium obtineri »; sed exceptionem opponit. Exceptio ex ipso Fagnano, inquit pars instans, haec est: nisi desit capacitas in exercente seu possidente. Nam, si desit capacitas, v. g. in laico ad cognoscendas causas criminales clericorum, ad absolvendum ab excommunicatione, ius illud acquiri potest per privilegium, minime vero per praescriptionem immemorabilem. Aliis verbis, si lex inhabilem reddit personam ad exercendum aliquod ius, possessio immemorabilis non suffragatur et res in casu fit velut impraescriptibilis. Iamvero, contendit pars instans, Capitulum in genere factum est a Concilio Tridentino sess. 7, *de ref.*, cap. 7, *inhabile* ad exercendam quomodolibet curam actualem. Ergo, concludit, nihil valet in casu possessio immemorabilis, ideoque ea quatuor iura Capitulo competere non possunt.

At contra animadverterunt Emi Patres haec ad rem non facere. Nam laicos incapaces esse de iure communi ad exercendam ecclesiasticam iurisdictionem, et solum privilegio apostolico habilitari posse

notissimum est. At Capitulum, cui lex tridentina vetuit exercitium curae actualis factum esse eadem lege *inhabile* ad tale exercitium nemo huc usque demonstravit, prouti etiam iure observat S. Rota. Illud tantum cum aliqua veritatis specie pars recurrens, hac in re, opponere potest, nempe consuetudinem in casu esse irrationabilem ac veluti corruptelam iuris.

Verum consideraverunt Emi Patres hac in re distinctione opus esse, quam ipsa pars recurrens quodammodo praesenserat. Etenim, si Capitulum aliquod contra gerentem curam actualem sibi, vi consuetudinis, tale curae actualis exercitium vindicaret, quod ex se, vel ex modo quo ageretur, frustraneam redderet intentionem Conc. Trid., sess. 7, cap. 7 *de ref.*, facile contingere posset, ut talis consuetudo irrationabilis ab Ecclesia haberetur. At si nec substantia nec modus participationis Capituli ad exercitium curae actualis detrimentum illud afferat, multo magis si opportunum potius ex adiunctis adiutorium in bonum animarum exinde Vicario sic exhibeatur, consuetudo huiusmodi legitima esse poterit. Ceterum de facto, prout ipsa pars recurrens agnoscit, plures casus hodie dantur Capitulorum curae actuali aliquatenus cooperantium, in quibus nullum grave inconveniens deprehendatur. Iudicium certe de his ferre ad Episcopum spectat, ut opportunis modis ipse provideat malis forte occurrentibus, vel, si opus sit, rem deferat ad S. Sedem. Quod si Episcopus usui illorum iurium tacite vel expresse consentiat, facto suo confirmat consuetudinem, de qua agitur, irrationabilem non esse. Quomodo vero circa consuetudinem Ecclesiae Salutiarum agendi ratio Episcoporum interpretanda sit, res est ad meritum causae pertinens, de qua S. Rota satis implicite pronuntiavit. Ex quibus concluditur etiam ex hoc capite rationes querelae admitti non posse.

Quoad *b*) factorum perversionem, quam pars recurrens exprobrat S. Rotae, Emi Patres aliquid in antecessum animadvertendum esse censuerunt.

Quaestiones nempe quae ad factum pertinent tunc tantum pro recursu ad Supremum hoc Tribunal admittuntur quando involvunt adamussim factorum *perversionem*. Iamvero nomine perversionis huiusmodi profecto venire non potest quilibet error in quem sive in percipiendis sive in aestimandis factis inciderint inferiores iudices, sed significatur tantum - attenta quoque ipsius vocis genuina vi - talis factorum corruptio quae iudicum mentem in edenda sententia a veritate agnoscenda prorsus abduxerit. Quam quidem corruptionem, cum de sententiis a S. Rota prolatis agitur, non facile contigisse credendum est, sed in singulis casibus clare est probandum.

Quod vero spectat praesentem controversiam eo clarius factorum perversio demonstranda est, quo minus verisimilis ex peculiaribus adiunctis apparet, attenta praesertim notabili diligentia, qua, uti legenti statim patet, iudices in triplici gradu causam pertractarunt.

In specie vero haec Emi Patres considerarunt:

Ad I. Pars instans, factorum perversionem invenit in eo quod iudices rotales senserint vi Bullae erectionis bona plebaniae assignata fuisse in dotem Ecclesiae Collegiatae, idque falso concluserint ex confusione facta inter declarationem bonorum vere exhibitam pro parte dilectorum Marchionis etc. in obsequium regulae XXII Cancellariae Apostolicae, in parte, ut recurrens dicit, narrativa Bullae, et similem declarationem, quam iudices supponunt a Cardinali Legato peractam. Hinc factum est, inquit instans, ut falsis praemissis utentes iudices erraverint; error autem adeo in causae exitum influxerit, ut iudices 2i turni pronuntiaverint: « haec fructuum omnium ecclesiae parochialis assignatio facta « Collegiali est signum constans, perpetuum et indubitatum curae habi- « tualis remanentis in Capitulo ... ».

At nulla factorum perversio in his est: potius haec partis recurrentis expositio subvertit ratiocinationem iudicum, qui plane aliter processerunt, et viceversa sermonis initium ex eo sumpserunt, quod parti recurrenti visum est orationis terminum constituere.

Sane his criteriis innixi iudices pronuntiarunt:

1. Ex communi canonistarum doctrina bonorum et iurium omnium Ecclesiae parochialis assignatio facta alicui Collegiatae signum est constans, perpetuum ac indubitatum curae habitualis remanentis in Collegio.

2. Ex eo quod aliqua Ecclesia erigatur in Collegiatam censentur omnia eius bona - nisi omnino expressa fiat exceptio - transferri in ipsam Collegiatam; secus enim non ecclesia simpliciter sed pars tantum ecclesiae erigeretur in Collegiatam.

3. Etsi Auctor alicuius Bullae non expresse dicat se unire et applicare omnia bona Collegiatae, censetur tamen implicite id determinare, si ita declaravit valorem bonorum, ut alia non detur illius declarationis explicatio.

4. Id praesertim valet cum Auctor alicuius Bullae statuerit, ut fructus bonorum omnium - nonnullis exceptis - distribuerentur aequalibus portionibus inter Canonicos.

5. Quod si aliquod dubium supersit, illud omnino seponendum erit, quoties a tempore erectae Collegiatae per plura saecula Capitulum aliquod in *possessione* fuerit omnium bonorum antiquae Ecclesiae parochialis, eaque tamquam massae capitulari pertinentia administraverit.

Iamvero dubitari nequit quin principia seu criteria huiusmodi recta sint.

Eadem vero in casu de quo agitur reipsa verificari, quaestio facti est, cuius definitiva aestimatio iudicibus *de merito* relinquitur. Nec quidquam valet oblivio, quae iudicibus exprobratur regulae XXII Cancellariae Apostolicae, cum ipsi, inspectis omnibus principiis positis, independenter a praefata regula suam facti persuasionem aliunde efformaverint. Quod si adhuc dubitatio aliqua manere videretur, ea, prout animadversum est, prorsus abiicienda est, postquam S. Rota iudicio circa factum irreprehensibili, criterium 5° loco positum reipsa applicavit.

Ad II. Queritur pars recurrens quod iudices rotales, contra ipsius protestationes, non attenderint ad primaevam Bullam Sixti IV, sed tantum ad litteras Cardinalis Legati.

Querela tamen inanis est. Nam in primis interpretari quoad factum controversum exhibita documenta ad iudices de merito videntes spectat. Deinde, cum ex deductis a Capitulo colligatur Bullam Sixti IV revocatam fuisse, idque non neget pars recurrens, tenendum est eam tacite consentire, ideoque nullum querelae motivum invocare posse.

Ad III. Negari nequit re ipsa circa diuturnitatem temporis, per quod Capitulum ius nominandi Archipresbyterum exercuit, errorem occurrisse in sententiis impugnatis. Putarunt enim iudices secundi turni Capitulum elegisse seu praesentasse Archipresbyterum, ab Ordinario instituendum, sine intermissione a tempore erectae Collegiatae per duo saecula et dimidium; quod etiam similiter protulerunt iudices tertii turni. Id tamen ne ipsum quidem Capitulum asserit, solummodo contendens sibi ex Bulla erectionis ius illud nominationis collatum fuisse; de facto vero Capitulum concedit, se idem ius paucis tantum vicibus, prioribus temporibus, exercuisse, postea vero se amplius eo usum non esse. Credendum ergo est S. Rotam quoad factum, de quo nunc agitur, in errorem lapsam esse.

Attamen error hic uti accidentalis in casu habendus est. Etenim ad arguendam ex hoc capite curam habitualem apud Capitulum, sufficit ius praesentationis Archipresbyteri fuisse eidem Capitulo assignatum in Bulla erectionis Collegiatae, etsi semel tantum vel raro ius illud exerceri potuisset. Quod autem postea eo iure Capitulum, uti supponitur, legitime privatum sit, hoc mutare non potuit statum Ecclesiae, transferendo curam habitualem de Collegiata in Archipresbyterum. Haec quidem postrema animadversio rite proposita est a sententia secundi turni ad respondendum difficultati desumptae ex adoptata, ab anno 1744 ac deinceps, pro electione Archipresbyteri forma concursus, sed eadem

animadversio optime extendi potest ad tempus praecedens annum 1744, per quod Capitulum neminem ad Archipresbyteratum praesentavit; ex quo patet errorem hunc facti influxum non exercere in exitum causae. Ceterum dum collatio facta Capitulo in Bulla erectionis iuris praesentandi Archipresbyterum constituit, etiam per memoratas adversas vices, argumentum positivum pro cura habituali apud Capitulum - defectus eiusdem iuris, si nempe forma concursus introducta anno 1744 pro electione Archipresbyteri, inde ab initio, ex mera hypothesi, statuta fuisset, defectus, inquam, eius iuris nullatenus inservire posset ad curam habitualem a Capitulo excludendam, prout egregie probavit, considerando nunc quaestionem iuris, sententia rotalis secundi turni.

Quae cum ita sint, corruunt quoque ea quae pars instans disputat de forma concursus quoad dignitates curatas servanda ante vel post Benedictum XIV; ea nempe, ceteris omissis, nihil conferunt ad rem de qua agitur.

Ad IV. Asserit praeterea pars instans, iudices curam habitualem Capituli ostendisse quoque ex relationibus Episcoporum ad limina; ex his vero duas tantum quae pertinent ad postremos viginti annos ante nostram aetatem considerasse, praecedentes vero omnes a iudicibus neglectas fuisse.

Verum satis apparet non solum ex relationibus ad limina sententias impugnatas argumentum sumpsisse, sed etiam ex actis Visitationis annorum 1701, 1730 etc., et in genere, uti inquit sententia coram Many, ex multis aliis documentis.

Ad V. Immerito tandem gravamen se pati affirmat pars recurrens ex argumento, quod iudices pro cura habituali Capituli ex perceptione decimarum et emolumentorum funerum hauserunt. Tota actoris impugnatio circa factum versatur, quia, ut ipse contendit, iudices errarunt pervertentes seu invertentes titulos, quibus Capitulum decimas aliaque emolumenta, Archipresbyter vero quartam funerariam percipere dixerunt.

Haec tamen esse nequit ea factorum perversio de qua agi potest apud Supremum Tribunal, nisi factorum perversionem dixeris quidquid a iudicibus contra alterutrius litigantis placita prolatum est. Contra, haec est mera aestimatio facti, quae relinquitur prudenti cognitioni iudicum pro merito constitutorum. Iamvero iudices secundi turni elementa facti in hac re accurate inspexerunt; sententia vero tertii turni negligentiae nullo modo argui potest, cum expresse dixerit se in hac parte rem tantum innuere ne videretur « inutiliter repetere quae fuse, « erudite et concludenter exposita sunt in sententia appellata ».

Concluditur ergo rationes querelae de nullitate aut rescissione sententiae rotalis non sustineri, ideoque Emi Patres ad primam quaestionem respondendum censuerunt: *Negative.*

Quaestio II. - *Sitne locus restitutioni in integrum in casu.* Ad hanc alteram quaestionem Emi Patres vix opus esse animadvertere dixerunt, nullam causam verificari ex iis quae iuxta *Regulas* huius Supremi Tribunalis art. 9, collatas cum *Appendice* art. 1, requiruntur, ut remedium extraordinarium restitutionis in integrum concedendum sit. Sane nihil adducitur, ex quo documentorum fallacia aut adulteratio deprehendatur, nullum documentum publicum aut privatum repertum est, quo factum aliquod novum decretorium in causa comprobetur. Neque tandem ulla intercessit ratio non prius deducta vel disputata, ex qua grave ac manifestum detrimentum boni iuris demonstrari queat.

Quare etiam ad hoc alterum dubium Emi Patres respondendum esse mandarunt: *Negative.*

Itaque ad proposita dubia, nempe:

1. *Sitne nulla rotalis sententia, vel sitne locus eius circumscriptioni seu rescissioni in casu.*

Et quatenus negative:

2. *Sitne locus restitutioni in integrum in casu*

Emi ac Rmi Patres responderunt die 13 maii 1916: *Negative ad utrumque.*

De expensis autem iudicialibus Supremum idem Tribunal decrevit eas inter partes esse compensandas, exceptis tamen sententiae definitivae expensis ex integro ab Archipresbytero sustinendis.

Atque ita editum est, pronunciatum, decretum, declaratum ac definitive iudicatum, mandatumque ut haec definitiva sententia publici iuris fieret, et ab omnibus ad quos pertinet exsecutioni mandaretur, non solum etc., sed et omni etc.

Datum Romae, die 28 iunii 1916.

Iosephus Palica, *Signaturae Votans*

L. ✠ S.

VISA

Nicolaus Marini, *a Secretis.*

Aloisius Scialdoni, *Notarius.*

DIARIUM ROMANAE CURIAE

SEGRETERIA DI STATO

NOMINE

Con Biglietti della Segreteria di Stato, il Santo Padre si è degnato di nominare:

8 luglio 1916. — Mons. Achille Locatelli, arcivescovo titolare di Tessalonica, *Nunzio Apostolico presso la Real Corte del Belgio.*

10 luglio. — L'Emo signor cardinale Filippo Giustini, *Protettore dell'Ordine dei Carmelitani Scalzi.*

18 luglio. — L'Emo signor cardinale Giulio Tonti, *Protettore della Ven. Compagnia delle Stimmate di S. Francesco in Firenze.*

21 luglio. — Il medesimo Emo signor cardinale, *Protettore dell'Arciconfraternita di Sant'Antonio di Padova ai Ginnasi in Roma.*

— Gli Emi signori cardinali Filippo Giustini e Aidano Gasquet, *Membri della Sacra Congregazione di Propaganda Fide per gli affari di rito latino e per gli affari di rito orientale.*

Con Brevi apostolici il Santo Padre si è degnato di nominare:

Assistenti al Soglio Pontificio:

7 giugno 1916. — Mons. Ludovico Rajner, vescovo tit. di Cidiesso, ausiliare e vicario generale del Card. Arcivescovo di Strigonia.

22 luglio. — Mons. Giuseppe Lopez Mendoza y Garcia, vescovo di Pamplona e Tudela.

Protonotari apostolici ad instar participantium:

19 maggio 1916. — Mons. Edoardo Giovanni Mc Laughlin, della diocesi di Davenport.

28 maggio. — Mons. Enrico Flavigny, dell'archidiocesi di Rouen.

6 luglio. — Mons. Giacomo Mancuso, della diocesi di Mileto.

Prelati Domestici di S. S.:

27 aprile 1916. — Mons. Vittore Bilski, dell'archidiocesi di Leopoli di r. l.

15 maggio. — Mons. Giuseppe Mizsicsko, della diocesi di Eperjes di rito greco-ruteno.

19 maggio. — Mons. Tommaso Veale Tobin, della diocesi di Little-Rock.

— Mons. Antonio Hensen, presidente dell'Istituto storico neerlandese in Roma.

25 maggio. — Mons. Giacomo Collins, dell'archidiocesi di Sidney.

27 maggio. — Mons. Pietro Kempkes, della diocesi di Munster.

21 giugno. — Mons. Maurizio Carton de Wiart, dell'archidiocesi di Westminster.

— Mons. Antonio Brugidou, della dioc. di Carcassona, residente in Roma.

— Mons. Antonio Dobronic, della diocesi di Lesina.

3 luglio. — Mons. Giovanni Vizzini, della diocesi di Muro Lucano.

4 luglio. — Mons. Sanzio Sanzi, dell'archidiocesi di Spoleto, residente in Roma.

17 luglio. — Mons. Antonio Sacco, della diocesi di Teggiano, residente in Roma.

18 luglio. — Mons. Patrizio Guglielmo Tallon, dell'archid. di S. Luigi.

— Mons. Giovanni Giuseppe Tannrath, della medesima archidiocesi.

ONORIFICENZE

Con Brevi apostolici il Santo Padre si è degnato di conferire le seguenti onorificenze:

La Commenda dell'Ordine Piano:

27 giugno 1916. — Al sig. Girolamo dei marchesi Sacripante, esente delle Guardie Nobili di S. S.

La Gran Croce dell'Ordine di S. Gregorio Magno, classe civile:

26 maggio 1916. — Al sig. Ferdinando Tovia, caposezione delle Colonie nel ministero degli esteri in Ispagna.

La Commenda con placca dell'Ordine di S. Gregorio Magno, classe civile:

22 marzo 1916. — Agli infrascritti signori, facenti parte del governo dell'Impero etiopico:

Sig. Bittoded Haïle-Guiorguis, cancelliere dell'Impero;

Sig. Kantiba-Wold-Tsadek, ministro dell'agricoltura e dell'industria;

Sig. Badjironde Iggnezou, ministro delle finanze;

Sig. Dediazmatch Mechacha Workie, consigliere di Stato;

Sig. Ato Tessamma Echétie, ministro delle poste e dei telegrafi.

17 maggio. — Al sig. Giovanni Murphy, dell'archidiocesi di Chicago.

La Commenda dell'Ordine di S. Gregorio Magno, classe civile:

13 aprile 1916. — Al sig. Francesco Felmayer, dell'archidiocesi di Vienna.

19 maggio. — Al sig. Giuseppe Rodriguez Alves, incaricato di affari del governo brasiliano in Svezia.

15 giugno. — Al sig. Florenzo Iemina, della diocesi di Mondovì.

— Al sig. Carlo Dalton, della diocesi di Charlottetown.

17 giugno. — Al sig. conte Carlo Zucchini, presidente generale dell'Unione economico-sociale dei cattolici italiani.

— Al sig. Giuseppe Giglio Tramonte, dell'archidiocesi di Palermo.

13 luglio. — Al sig. Lorenzo Barbosa Pereira de Cunha, dell'archidiocesi di Rio de Ianeiro.

La Commenda dell'Ordine di S. Gregorio Magno, classe militare:

24 luglio 1916. — Al sig. conte Francesco Bezzi Scali, cadetto aiutante delle Guardie Nobili di S. S.

Il Cavalierato dell'Ordine di S. Gregorio Magno, classe civile:

3 maggio 1916. — Al sig. Leopoldo Rauscher, dell'archidiocesi di Vienna.

26 maggio. — Al sig. Tommaso M. D. Cardeza, segretario particolare dell'ambasciatore degli Stati Uniti di America a Vienna.

3 giugno. — Al sig. Paolo L. Mimbela, dell'archidiocesi di Lima.

21 giugno. — Al sig. architetto Cecilio Arpesani, dell'archidiocesi di Pisa.

27 giugno. — Al sig. Maria Adriano Völker, della diocesi di Bois-le-Duc.

1 luglio. — Al sig. Michele Zehentbauer, dell'archidiocesi di Monaco di Baviera.

3 luglio. — Al sig. Carlo Duchesne, già console francese a Varna.

5 luglio. — Al sig. Giacomo Enrico Martino Ellis, del vicariato apostolico di Curaçao.

6 luglio. — Al sig. Giuseppe Berselli, dell'archidiocesi di Bologna.

— Al sig. Paolo Berselli, della medesima archidiocesi.

La Commenda dell'Ordine di S. Silvestro Papa:

22 marzo 1916. — Al sig. Ato Teoga, ufficiale ministeriale nell'Impero etiopico.

— Al sig. Ato Wold-Mariam, capo dei cattolici indigeni del Choa.

28 maggio. — Al sig. cav. Enrico Wuillemont, capitano della guardia palatina d'onore.

20 giugno 1916. — Al sig. cav. prof. Guido Galli, sotto-direttore dei musei e delle gallerie pontificie.

27 giugno. — Al sig. cav. Francesco Bianchi, incisore Pontificio.

20 luglio. — Al sig. cav. Giuseppe Ambrogetti, di Roma.

— Al sig. cav. avv. Francesco Pacelli, di Roma.

— Al sig. cav. Lorenzo M. De Rossi, di Roma.

Il Cavalierato dell'Ordine di S. Silvestro Papa:

22 marzo 1916. — Al sig. conte d'Apchier le Mangin, residente nell'Impero etiopico.

20 luglio. — Al sig. Alfredo Giovanni Mason, presidente generale a Londra e a Parigi della società « The Aeolian Co. ».

— Al sig. Giovanni Gabriele Brower, direttore a Parigi della medesima società.

MAGGIORDOMATO DI SUA SANTITÀ

NOMINE

Con Biglietti di S. E. Rma Mons. Maggiordomo, il Santo Padre si è degnato di nominare:

Camerieri Segreti di Spada e Cappa soprannumerari di S. S.:

3 giugno 1916. — Il sig. Giuseppe Carignani dei duchi di Novoli, dell'archidiocesi di Napoli.

11 luglio. — Il sig. conte Ambrogio Caracciolo di Melissano, della medesima archidiocesi.

Camerieri d'onore in abito paonazzo di S. S.:

30 giugno 1916. — Mons. Giuseppe Cingolani, della diocesi di Recanati.

11 luglio. — Mons. Giovanni Battista Haindl, dell'archidiocesi di Monaco (Baviera).

NECROLOGIO

17 luglio 1916. — Mons. Giovanni Battista Krapac, vescovo di Sirmio.